Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1986
чылдың
ноябрь
8
суббота
№ 260 (13260)
1925 чылда үндезилеттинген.
Өртээ 3 көпеек.

ОКТЯБРЬ-БИЛЕ ДЕҢГЕ БАСПЫШААН

Кызыл шөлге шериг парады болгаш ажылчы чоннарның чыскаалы

Партияның XXVII съездизиниң чуртка болгаш ниитилелге боддурганы чаартылганың, бодалдарының болгаш ажыл-херектерниң дүргедээшкининиң ёзузунда Улуг революцияның 69 чыл оюнуң байырлалдыг байдалы илдеңи-биле сиңниккен.

Мурнунда байырлал хүннеринде ышкаш, Кызыл шөл каастаттынган. Бистиң төөгүвүстүң база бир арнын көргүзер ужурлуг байырлалдың мурнуу чарынында база мыдыг өөрүшкүлүг минуталар. Бөгүнгү байырлалга чүгле шынар болган катаптаттынмас бир-ле чүве бар. Ол — чыскаалганнарның колонналарында тергиндеп турар онза хөөн. Бистиң бүгү амыдыралывыска — ажыл-херектерге дүүшкек хөөн.

Улуг революцияның оюн байырлап эрттирериниң эң эки аргазы — ооң шиитпирлеттинмээн сорулгаларынче кичээнгейни мөөнзээри деп ленинчи бодал биске бөгүн кажангызындан-даа артык үнелиг. «Революцияның амдаа шиитпирлевээни үндезин сорулгалары бар турда, (революцияның бо үеге чедир кылган чүүлдерин барымдаалап тургаш) ол сорулгаларны шиитпирлээринге кандыг-бир чаа чүүлдү шиңгээдип алыры негеттинип турда, ынчан революцияны ынчаар байырлап эрттирери эргежок чугула» деп, Владимир Ильич демдеглеп чугаалаан.

Чаа чүүлдү шиңгээдип алыры — социал-экономиктиг чаартылганың улуг хемчээлдиг программазын боттандырып чорударын амыдыралдың улуг өскерлиишкиниң үезинде совет ниитилелдиң ооң дузазы-биле эгелээн дүгүрү-дүр. «Эде тургузуушкун — бүгүдениң болгаш кижи бүрүзүнүң херээ!» — СЭКП ТК-ның Кыйгырыгларындан сөстерни найысылалдың байырлалдыг каасталгазында хөй удаа катаптаан. Ол каасталгада шыңгыы бүдүш болгаш биче сеткилдиг чорук илереттинген. Ооң төлептиг кол кудумчуларны далаш-биле каастап будаанында, витриналарның чайынналчаанда эвес, арыглап, аштаан кудумчуларда эвес, рапорттарның болгаш медээлерниң саазын кырында чаагай көргүзүүнде эвес, а чуртталга бажыңнарының чогумчалыг байдалында болгаш шынарында, садыглар бааргыктарының улуг ынаныштыында.

Кызыл шөлде шериг парадынга болгаш чыскаалга бүгү-ле чүүлдер белен. Ооң даш бүрүзүнде — ону кызыл өңнүг кылдыр каастааны чайынналып турар. КУМ-нуң соңгу талазында — Владимир Ильич Лениниң портреди. Оон-биле кожа — төөгүнү болгаш амгы үени деңнештирип көргүзүп турар ийи улуг чурук.

1917 — улуг кызыл туктуң херелдер-биле дөмей келир үеже кыйгырган Октябрьның — «Бүгү эрге-чагырганы — Советтерге!», «Улустарга — тайбың!», «Черни — тараачыннарга!», «Фабрика болгаш заводтарны — ажылчыннарга!» деп мөңге дириг кыйгырыглары бар.

1986 чыл — «XXVII» деп саннарлыг чидиг кызыл тук бөгүнгү «Социал-экономиктиг хөгжүлдениң дүргедээшкини», «Темп, шынар болгаш органызастыг чорук», «Камналга болгаш хумагалыг чорук» деп лозуңнар-биле бүргеттинген.

Аалчылар индирлери долдуна берген. Ында ленинчи партияның хоочуннары, хамааты болгаш ада-чурт дайынарының маадырлары, күш-ажылдың мурнакчылары, эртемниң болгаш культураның ажылдакчылары, космонавтылар, ССРЭ-де турар дипломаттыг төлээ черлериниң баштыңнары база бар.

Кызыл шөлге үргүлчүлелдиг, диңмиттиг адыш часкаашкыны. Москвачыларның болгаш найысылалдың аалчыларының Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң удуртукчуларынга байыр чедирип турганы ол.

Мавзолейниң Төп индиринче эштер **М. С. Горбачев, Г. А. Алиев, В. И. Воротников, А. А. Громыко, Л. Н. Зайков, Е. К. Лигачев, Н. И. Рыжков, М. С. Соломенцев, В. М. Чебриков, Э. А. Шеварднадзе, П. Н. Демичев, В. И. Долгих, Б. Н. Ельцин, Н. В. Талызин, А. П. Бирюкова, А. Ф. Добрынин, М. В. Зимянин, В. А. Медведев, В. П. Никонов, Г. П. Разумовский, А. Н. Яковлев, И. В. Капитонов** олар үнүп келген. Ацаа суралгыг совет шериг начальниктери база турган.

Москва гарнизонунуң шериглери парадка чыскаалып турупкан. Хатка дайынчы туктар кииснип турган.

Спасск суургазының курантылары 10 шакты дыңналдыпкан. ССРЭ-ниң камгалал министриниң бирги оралакчызы армия генералы П. Г. Лушев парадтың командылакчызы генерал-полковник В. М. Архиповтуң рапортун хүлээп алгаш, шериглерни эргээн болгаш Улуг Октябрьның байырлалы-биле холбаштыр парадтың киржикчилеринге байыр чедирген. Ацаа харыы кылдыр үш дакпыр «Ура!» чаңгыланган.

Армия генералы П. Г. Лушев шериглерни эргип доостугаш, Мавзолейниң индиринче үнүп келгеш, чүве чугаалаан.

Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң удуртукчуларының ... миктиг хөгжүлдезин дүргедедириниң стратегтиг угланыышкынын тодараткан СЭКП-ниң XXVII съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырар талазы-биле партияның күженишкиниң ажылының үезинде демдеглеп турар. Үндезин эде тургустунуушкунуң чорудулгазы ниитилел амыдыралының бүгү талаларында чоруп турар. Ажылчын ангының, тараачыннарның, интеллигенцияның маадырлыг күш-ажылының түңнелинде тодаргай чаартылгалар болган, экономикада байдал көскү-биле экижээн. Чыл эгезиндеп бээр улус ажыл-агыйы улам шапкын хөгжүп, барык бүгү адырлар планныг даалгаларын ажыр күүседип турар. Агроүлетпүр комплекзинде чугула бурунгаарлаашкыннар бар бооп турар. Совет эртем-техника болгаш культура көдүрлүүшкүнде. Бистиң улуг Төрээн чуртувустуң экономиктиг болгаш камгалал күчүзү чайгылыш чок быжыгып турар. Бо бүгү чүүлдер болза, айыткан планнарны боттандырарының магадылалы боор турар.

Социализмниң акы-дунма чурттары боттарының хөгжүлдезинге улуг чедиишкиннерни чедип алган. Оларның политиктиг чаңгыс эви болгаш экономиктиг кады ажылдажылгазы улам быжыг апарган. Совет Эвилели болгаш социалистиг дем каттыжылга чурттары тайбының болгаш социал депшилгениң херээнге чөпшээрежилге-дугуржулгалыг шугумну боттандырып турар.

Коммунистиг партия болгаш Совет күрүне бодунуң хемчээли, боттуг шынчы, политиктиг угаазыладының дидими-биле, тайбыңның эрге-ажыынга дүүштүр бот-бодунга таарыжыр шиитпирлерни дилеп тыварынга, делегей байдалын чогумчударынга белени-биле ылгалып турар. СЭКП-ниң XXVII съездизиниң ажылдап кылганы даштыкы политиктиг угланыышкыны чайгылыш чок болгаш шиитпирлии-биле чорудуп турар.

Ооң бүзүрелдиг илерээшкини болза, Рейкьявикке совет-америк ужуражыышкынга М. С. Горбачевтуң чугаалааны туруштар болгаш саналдар болур. Ядролуг чепсекти эдере бүдүрерин соксадырының, ядролуг дайынның айыылын кошкадырының боттуг чорудуушкунун эгелээринге чүгле америк администрациязының белен эвес болганы ацаа шаптык каткан.

Совет күрүнениң тайбыңга ынакшылдыг политиказы бүгү кижи төрелгетенниң эрге-ажыынга дүгжүп турар. Ооң тодаргай херечизи болза, Рейкьявикке совет инициативалары болгаш ядролуг шенелделерге бистиң чаңгыс талалыг мораторийивисти делегейде калбаа-биле деткип турары болур.

(Уланчызы 2-ги арында).

Эш П. Г. ЛУШЕВТИҢ

чугаазы

Эштер, совет Чепсектиг Күштерниң дайынчылары!

Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары!

Хүндүлүг даштыкы аалчылар!

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш Совет чазактың өмүнээзинден болгаш даас-канын ёзугаар бүгү улустуң байырлалы — Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 69 чыл оюн тавартыр байыр чедирип тур мен.

Бо чылын Улуг Октябрьның байырлалын совет улус күш-ажылчы болгаш политиктиг бедик көдүрлүүшкүннүң байдалында, бистиң чуртувустуң социал-эконо-

ОКТЯБРЬНЫ СОВЕТ ТЫВАГА БАЙЫРЛААНЫ

Алдан тос чыл бурунгаар кижи төрелгетенниң төөгүзүнге эң онзагай болуушкун — Октябрьның социалистиг Улуг революциязы тиилээн.

Амгы үеде делегейниң революстуг чаартылгазының херээнге совет чоннуң кирген үлүг-хуузун чүнүң-биле-даа деңнээр арга чок. Октябрьның тиилелгезиниң, совет улустуң маадырлыг күш-ажылының болгаш демиселиниң түңнелинде кижи төрелгетенниң сайзыралының чаа үе-чадазы — коммунистиг ниитилелди тургузарынче орук салдынган.

Бистиң ол бүгү күш-ажылчы болгаш дайынчы тиилелгелеривис — чурттуң хөй болгаш эвээш санныг аңгы-аңгы улустарын найыралдыг чаңгыс өг-бүлеге каттыштырарының дугайында ленинчи идеяның амыдыралчы шынның чырыткылыг херечизи. Совет улустарының найыралдыг өг-бүлезинге кирге-ле, чаа-ла дөртен чыл ажып чоруур Тываның хөгжүлдези — ооң бир бадыткалы. Совет Тываның ажыл-ишчилери дүүн байырлыг чыскаалдарже бир демниг үнүп, Коммунистиг партияга болгаш Совет чазакка бистиң аас-кежиктиг амгы үевис болгаш оон-даа кайгамчык чаагай болур келир үе дээш чүректиң ханызындан өөрүп четтиришкиннерин илергейлеп, коммунизмниң идеалдарынга бердингенин, ленинчи партияга кызыгаар чок ынакшылын база катап бадыткаан. Республиканың булуң бүрүзүнде Октябрьның чалгып кииснээн кызыл туктары — ооң чырыткылыг бадыткалы ол.

Кызыл

Кызыл дүүн байырлал шинчи кирген: хоорайның кудумчулары, шөлдери, бажыңнары кызыл туктар, лозуңнар-биле айыраң кылдыр шиметтинген.

Хоорайның төвүнде В. И. Лениниң адын эдилээн төп шөл черле онзагай шиметтинген. Чоокта чаа-ла чаңгыс кудумчу шөйлүп баткан чыткан шөл ам хоорайның ёзулуг төвү болган. Ында Советтер бажыңы, республиканың «Хүндүлелдиң Демдээ» орденниг хөгжүм-шии театры ол шөлдү, шынап-ла, чаарткан. Ол база-ла Улуг Октябрьдан эгезин алган ленинчи национал политиканың боттаныышкынының чайынналчак херечизи.

Эртенгиниң 11 шак. Шөлде тургустунган индирже республиканың болгаш Кызыл хоорайның партия, совет база ажыл-агый органнарының удуртукчулары үнүп келген.

Үрер хөгжүмнүң диңмиттиг аялгазының адаа-биле Кызыл гарнизонунуң дайынчылары индириниң баары-биле марштап эрткен.

Шөлче ССРЭ тугун болгаш эвилелдешкен республикаларның туктарын туткулаан тук тудукчулары үнүп келген. Коммунистиг партияны, бистиң Төрээн чуртувусту алдаржыткан кыйгырыгга харыы кылдыр күчүлүг «Ура» чаңгыланган.

Бо чылын Кызыл хоорайның ажыл-ишчилериниң байырлыг чыскаалын ажыдар эргени Октябрь мурнунуң социалистиг чарыжының тиилекчилери болган Кызылдың сүт заводунуң, «Кызыл тудуг» эргелелиниң, Улуг-Хем мяш-үлетпүр ажыл-агыйының, «Тыва парикмахерскаялары» каттыжыышкынының, № 3 автобус дүрүлгениң, Кызылдың аъш-чем садының коллективтеринге берген. Оларның-биле кады чаңгыс колоннада — коммунистиг күш-ажылдың коллективтери — республика типографиязының, республиканың ном садының ажылдакчылары.

«Кызыл тудуг» эргелелдиң коллективи он ийиги беш чылдың баштайгы чылының эрткен тос айларының түңнелдери-биле республиканың тудуг организацияларының аразында социалистиг чарыштың тиилекчизи боор; СЭКП обкомунуң, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң, профэвилелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугун чаалап алган. Бөгүн байырлыг чыскаалга эргелелдиң Валентина Дубининага, Анатолий Воронинге, Александр Шаравинге, Леонид Казанцевке удурткан шалыпчы бригадаларның кежигүннери боттарының ажыл-херектери дээш улуг чоргаарал-биле базып эрткеннер.

Улуг-Хемниң мяш-үлетпүр ажыл-агыйының коллективи база үстүнде адаан коллективлег, шилчиир Кызыл туктуң эдилекчизи. Октябрьның бүдүүзүнде коллективке база бир өөрүнчүг медээ келген. РСФСР-ниң Ооаар чүгл үлетпүр министерствозу бүдүрүлге черниң ажыл-ишчилеринге байырлал таварыштыр изиг байырны чедирбишаан, Россия Федерациязының мяш-үлетпүр ажыл-агыйларының аразында социалистиг чарышка тыва мяшчыларның коллективя хүндүлүг үшкү черни эзлээнин дыңнаткан. Ол дээрге — аажок улуг чедиишкин. Эш-өөрү-биле кады байырлыг чыскаалга базып эрткен бригадир Владимир Башкирнев, лесовоз чолаачызы Николай Вельмезев, ажылчын Анатолий Старостин, столяр Александр Желонинниң болгаш өскелерниң-даа коллективтиң бо күш-ажылчы чедиишкининде үлүг-хуузу улуг.

Кызылдың сүт комбинадының коллективи Октябрьга турасктаткан бедиткен социалистиг хүлээлгелерин чедиишкинниг күүседип, хоорайның үлетпүр бүдүрүлгелериниң аразынга чарышка тиилекчи болган. Дүүн комбинаттың чамдык ажылдакчылары ажылчын туруштарынга хүнзээн.

Күш-ажылдың хоочуну бухгалтер Надежда Шипунова, бүдүрүлге ажылчыны Нина Селина, слесарь Эдуард Зрюкин, ажылчын Вера Калмыкова болгаш өскелер-даа күш-ажылчы чедиишкиннеринге чоргаарланып эрткеннер.

«Тыва парикмахерскаялар» каттыжыышкынының ажылдакчылары. Олар байырлал бүдүүзүнүң кежээзинде орайга чедир, чамдык черлер харында ажыл шагын эрттир ажылдаан. Бистиң чуртувуста кандыг-даа ажыл хүндүткелдиг, кандыг-даа ажыл — чоргаарал. Ол база — Октябрьның чаалап алыышкыны. Чарыштың тиилекчилери-биле кады коммунистиг күш-ажылдың коллективтериниң кежигүннери чоргаарал-биле базып эрткен. Коммунистиг партияны, Төрээн чуртувусту алдаржыткан, делегейге быжыг тайбың дээш кыйгырыглар шөлге чаңгыланып турган.

Шөлде — хоорайның школаларының коллективтери. Бичии чаштарның өткүт үннеринден сагыш-сеткил хайнып кээп, каас-чараш шиметтинген колонналардан шөл улам аянныг кирип келген. Бөгүн хоорайның школаларында он муң ажыг өөреникчилер эртемнерже оруктуу ажыдып, келир үелеги мергежилин шилип ап турар. Уруглар — бистиң келир үевис, чоргааралывыс. Дөртен-не чыл бурунгаар Кызылдың ийи школазынга чүгле ийи чүс хире өөреникчилер бар турганын сактып кээрге, бистиң бурунгаар дериин базымнарывыс улам тода көстүп келир. Уруглар-биле кады оларның башкылары байырлыг чыскаалга эрткен. Оларның аразында бистиң чуртувуста эң хүндүлүг аттарның бирээзи — ССРЭ-ниң улустуң башкызы деп аттың эдилекчизи — хоорайның № 2 школазының башкызы Арына Арапталовна Алдын-оол база бар.

Бистиң чуртувуста бичии чаштарның аас-кежиктиг чаш назынын хандырарынче онза кичээнгей салдынып турар. Амгы үеде хоорайның үжен тос школа назы четпээн уруглар албан черлеринде алды муң ажыг уруглар бар. Күрүне уруглар албан черлерин хандырарынга чылдың-на миллион-миллион рубль түңнүг акша-хөреңгини үлүрүп турар. «Аас-кежиктиг чаш назынывыс дээш Коммунистиг партиявыска четтирдивис!» дээн чижектиг кыйгырыглар, Төрээн

(Уланчызы 2-ги, 3-кү арыннарда).

РЕШЕНИЕ
XXVII
СЪЕЗДА
КПСС
В ЖИЗНЬ!

ЧУРУКТАРДА: Кызылга чыскаал үезинде.

КРЕМЛЬДИҢ СЪЕЗДИЛЕР ОРДУЗУНГА ХҮЛЭЭП АЛЫЫШКЫН

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 69 чыл оюу-биле холбаштыр Совет Социалистиг Республикалар Эвилелиниң чазаа Кремльдиң Съездилер ордузунга ноябрь 7-де хүлээп алыышкын кылган.

Эштер М. С. Горбачев, Г. А. Алиев, В. И. Воротников, А. А. Громыко, Л. Н. Зайков, Е. К. Лигачев, Н. И. Рыжков, М. С. Соломенцев, В. М. Чебриков, Э. А. Шеварднадзе, П. Н. Демичев, В. И. Долгих, Б. Н. Ельцин, Н. В. Талызин, А. П. Бирюкова, А. Ф. Добрынин, М. В. Зимянин, В. А. Медведев, В. П. Никонов, Г. П. Разумовский, И. В. Капитонов олар хүлээп алыышкынга турган.

Залга СЭКП ТК-ның кежигүннери болгаш кежигүнге кандидаттар, СЭКП-ниң Төп ревизия комиссиязының кежигүннери, ССРЭ-ниң болгаш РСФСР-ниң Дээди Советтериниң депутаттары, министерстволарның болгаш ведомстволарның удуртукчулары, шериг начальниктери, партияның, дайынның болгаш күш-ажылдың хоочуннары, партия, совет болгаш хөй-ниити организацияларының төлээлекчилери, бүдүрүлгениң мурнакчылары, эртемниң болгаш культураның ажылдакчылары, ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтылары турган.

Байырлалга келген чамдык коммунистиг болгаш ажылчын партияларының көскү ажылдакчылары, даштыкы өске даа аалчылар, Совет Эвилелинде турар дипломаттыг төлээ черлериниң баштыңнары, хүрээ-шажынның төлээлекчилери, журналистер ацаа база киришкен.

Чыылганнарның мурнунга СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары М. С. Горбачев чүве чугаалаан.

Эш М. С. ГОРБАЧЕВТУҢ

чугаазы

Эргим эштер!

Өңнүктер!

Хүндүлүг даштыкы аалчылар!

Бөгүн бистер кижи төрелгетенниң хөгжүлдезинге чаа эпоханы ажыткан Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 69 чыл оюн байырлап турар бис.

«Бо улуг хүн бистен ыраап турдум-на, Россияга пролетар революциязының ужур-дузазы көскү боор, бистиң ажылывыстың ниитизи-биле алган практиктиг дуржулгазын улам ханы бодап бээр бис»—деп, Владимир Ильич чугаалаан.

Бистер он чеди чылдың октябрьның уттундурбас хүннеринге, төөгүнүң ёзулуг тургузукчуларынга — революстуг демиселчилерниң, социализмниң тургузукчуларының болгаш камгалакчыларының салгалдарынга ёзулал кылып, чүректиң ханызындан ээп кээп турар бис. Бистер Октябрьның херээнге оларның сынмыш чок шынчызын, оларның кайгамчыктыг тиилелгелерин, социалистиг Төрээн чурту дээш күш-ажылын болгаш маадырлыг чоруун алдаржыдып турар бис.

Бистиң маргыш чок чедиишкиннеривисти хереддендирип турар Октябрьның өшпес идеяларының чырыы бистиң келир үевис ол, совет кижилер, деңнээгелиг бүгү кижи төрелгетен 70 чыл оюн келир чылын демдеглээр, чаа ниитилелди тургузарының оруун айыткан Лениниң генийин катап-катап алдаржыдып турар бис.

СЭКП Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң, Совет чазактың өмүнээзинден силерге, Совет Эвилелиниң бүгү улустарынга байырлал-биле — Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 69 чыл оюу-биле чүректиң ханызындан байыр чедирерин чөпшээрөп көрүңер! Ажылчыннарга болгаш тараачыннарга, совет интеллигенцияга, алдарлыг хоочуннарга, бүгү херээженнерге болгаш эр улуска, Советтер чуртунуң аныяктарынга, Армияның болгаш Флоттуң дайынчыларынга амыдыралга, күш-ажылга болгаш өөредилгеге чедиишкиннерни, эки кадыкшылды, аас-кежикти болгаш тайбыңны күзээрин чөпшээрөп көрүңер.

Бистер бо байырлалды бистиң күрүневистиң төөгүзүнүң бир харысалгалыг үезинде уткуп турар-дыр бис.

Чурт, партия XXVII съездиниң угланыышкыны-биле бүзүрелдиг чоруп орар, совет күрүне улам күштүг болзун дээш, бистиң хостуг чуртувустуң хостуг кижилери социализмниң кежиин озуп турар хемчээлге четтирзин дээш долу энергиязы болгаш чүткүлдүү-биле ажылдаарынга шиитпирлиг.

Ол бүгү харыылга кылдынмас, боду чайгаар чедип келбес деп чүве билдингир.

Күш-ажыл, күженишкинниг болгаш тодаргай сорулгалыг күш-ажыл, кижи бүрүзүнүң күш-ажылы, бүгү совет кижилерниң күш-ажылы эргежок чугула.

Ниитилелдиң ажыл-чорудулгазының бүгү талаларын сайзыраңгайжыдар болгаш үндезини-биле экижидер, чогаадыкчы, тывынгыр чорукту нептередип, дидим шиитпирлерни хүлээп алыр, сагылга-чурумну быжыглаар болгаш харысалгалыг чорукту бедидер, Совет күрүнениң демократизмин бүгү хемчеглер-биле хөгжүдер ужурлуг бис. Чурттуң социал-экономиктиг хөгжүлдезин дүргедедириниң программазын ТК-ның апрель Пленумунга ажылдап кылгаш, СЭКП бодунуң ажылын ылап-ла ол угланыышкынга тургузуп турар.

Ындыг-ла хөй үе эртпээн, чүгле баштайгы базымнар кылдынган. Чуртта, партияда ажыл-херекчи, чогаадыкчы байдал тургустунган, хүлээп ап турар хемчеглерге чоннуң бүзүрели өзүп турар. Бистиң мурнувуста кончуг хөй чугула ажыл-херектер бар.

Кандыг-даа менээргенир чорук — бак чүүлдериниң эгези, бис ону билир бис. Улуг чаңчылдарны ыдыктыы-биле камгалап тура, шиитпирлеттинмээн айтырыгларже кол кичээнгейни салып, каас-кол сөстерни, магадаашкыннарны болгаш кыйгы салырын ээзэжедир херек дээн ленинчи эң чугула чагыгны утпас ужурлуг бис.

Салдынган сорулгаларны чедип алыр дээш туруштуг болгаш чүткүлдүг болуулу.

Чүгле дириг ажыл-херек-биле, инициативтиг күш-ажыл-биле, амыдыралдың улуг болгаш бичии бүгү айтырыгларын күрүне ёзузу-биле көөрү-биле коммунистиг тукка шынчы чорук тодаргайлаттынар болгаш шылгаттынар дээрзин үргүлчү бодап чоруулуңар.

Чүгле ынчан бистиң революстуг базымывыс быжыг болур болгаш бүгүнү тиилээр.

Бистиң чаа сорулгаларывысты социалистиг акы-дунма чурттарның улустары-биле сырый кады ажылдажылгага шиитпирлеп турар бис. Совет улус социализмниң болгаш тайбыңның эрге-ажыктары дээш социалистиг чурттарның бүгү улустары-биле кады ажылдажылганы улам ыңай быжыглаар дээрзин байырлалдың бо хүнүнде бистиң өңнүктеривиске бүзүредип тур бис.

Бо байырлыг хүнде тайбыңның херээнге, кижи төрелгетенге ядролуг кыжаныышкынны чок кылырынга бистиң шынчывысты база катап бадыткап тур бис. Бистиң туружувус — ак сеткилдиг, тодаргай, бүгү улустарның эрге-ажыктарын барымдаалап турар чөптүг туруш. Тайбыңның бүгү делегейге болгаш хөй кезиглиг потенциалының ол чарылбас болгаш күчүлүг кезээ болу берген.

Национал болгаш социал хосталга дээш тайбың камгалалынга күштерниң бүгү диптерде нептерээни бисти өөртүп турар. Бис бо улуг демиселдиң бүгү киржикчилери-биле эп-сеткилди каттыштырып, оларга байырны чедирип тур бис.

Рейкьявиктиң соонда делегей харылзааларында чаа байдал ам тургустунган. Аткаарлаар чер чок. Бурунгаарлаар орук политиктиң чаа ёзу-биле угаап бодаашкынны, улус бүрүзүнүң шилип алыр эргезин, ооң бот-тускайлаң болурунга болгаш делегейниң херектеринге ооң болуушкунуң киржир эргезин хүндүлээрин негеп турар амгы делегейниң удурланыышкак болгаш хөй янзы боттуг чүүлдерин медерел билип тодарты эртер.

Шак ындыг туруштардан, бистиң XXVII съездивистиң туруштарындан хөделип турар болгаш моон соңгаар-даа ынчаар хөделир ужурлуг бис. Калчаарлаашкын, болгаш милитаризмни чок кылыры дээш, дайындан коргар чорук амыдыралдан шуут чидер ужурлуг. Болуушкун улустарының бүзүрелин алгаш болгаш эрге-чагырганы алганнарның харысалгазы мацаа кончуг улуг.

Чаа чүс чылдың эгезинге чедир Черге ядролуг чепсек чок делегей болдурары дээш совет удуртулга тура-соруун илередип, ону чогударынга бүгү-ле болгулап чүүлдү кылыр.

Бистиң революциявыстың, бистиң күрүневистиң төрүттүнүп тургустунганы социал чөптүг чоруктуң, депшилгениң болгаш тайбының улуг идеялары-биле сорук киирттинген. Ол дээш бис моон соңгаар-даа хөделир ужурлуг бис.

База катап байырлал-биле, эргим эштер, хүндүлүг даштыкы аалчылар.

Бистиң социалистиг улуг Төрээн чуртувуска алдар! Маадырлыг совет улуска алдар!

Чер кырынга тайбың делгерезин!

* * *

М. С. Горбачевтуң чугаазын үргүлчүлеңдиг адыш часкаашкыны-биле уткаан.

Хүлээп алыышкын үезинде ССРЭ-де турар дипломаттыг төлээ черлериниң баштыңнарын М. С. Горбачевка таныштырган.

Хүлээп алыышкын чылыг, байырлыг байдалга эрткен.

Хүлээп алыышкынның киржикчилеринге ыраа чүгл мастерлериниң концертин көргүскен.

(СЭТА).

(Төнчүзү. Эгези 1-ги арында).

ОКТЯБРЬ-БИЛЕ ДЕҢГЕ БАСПЫШААН

Социализмниң улуг чаалап алыышкыннарын, улустарның хосталгазының болгаш национал хамаарышпас чоруунуң херээн быжыы-биле камгалавышаан, Совет Эвилели АКШ-тың болгаш НАТО-нуң шериг күжүнүң талазы-биле чаңгыс талалыг артык күштүг болурун болдурбас дээш бүгү-ле чүүлдерни кылып турар. Социалистиг Төрээн чурттуң камгаланыр аргазын, ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштериниң дайынчы күчүзүн оларның серемчилелин болгаш дайынчы доктаамал белен чоруун бедидери бистиң чугула сорулгавыс бооп турар.

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак чурттуң камгаланыр аргазын быжыглаарынче кошкаш дивес кичээнгейни угландырып турар. Ооң ачызында Совет Армияда болгаш Шериг-Далай Флодунда амгы үеде эң-не сайзыраңгай чепсектер болгаш дайынчы техника, эки өөреткен бот состав, партияның болгаш улустуң херээнге кызыгаар чок бердинген болгаш белеткээн командылал база политиктиг кадрлар бар, олар социалистиг Төрээн чуртун туруштуг, маадырлыг болгаш билдилиг камгалап шыдаар.

ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштериниң дайынчылары акы-дуңма социалистиг чурттарның армияларының дайынчылары-биле кады дайынчы чаңгыс чыскаалда турар болгаш совет улустуң тайбың тургузукчу күш-ажылын моон соңгаар-даа идегелдиг камгалаар, бодунуң патриотчу болгаш интернационалчы хүлээлгезин төлептиг күүседир.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының алдан тос чыл оюн делгерезин!

Маадырлыг совет улус болгаш оон эрес-дидим Чепсектиг Күштери делгерезин!

Кижи төрелгетенниң төөгүзүнге чаа эпоханы — капитализмден социализмче болгаш коммунизмче шилчиириниң эпохазын ажыткан Улуг Октябрьга алдар!

Бистиң бүгү тиилелгелеривистиң хей-аът кирикчизи болгаш организакчызы — Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязынга алдар!

* * *

Күчүлүг «Ура!» деп кыйгылар Кызыл шөлге чаңгыландыр дыңналып турган. Совет Эвилелиниң Күрүне гимнизин байырлалдың ёзузу-биле күүсеткен. Артиллерия салютунуң дааштталкыннары диңмиреп үнген. Совет шериглериниң 115-ки пар ады эгелээн.

Москваның шериг-хөгжүм училищезиниң кижизиткен курсантылары чаңчыл ёзугаар Кызыл шөлге бир дугаарында үнүп келгеннер. Барабаннарның даажы муң херекселдиг каттышкан оркестрниң үнү-биле холужуп турган.

Байырлалдың марш-кылажында — шериг академияларының дыңнакчылары.

Боттарының патриотчу болгаш интернационалчы хүлээлгезин Афганистан Демократтыг Республикага алдарлыы-биле күүсеткен офицерлер шериг парадынга база киришкен.

Оларның аразында — Совет Эвилелиниң Маадыры капитан И. Плосконос, «Дайынчы ачы-хавыяалары дээш» медальдар-биле шаңнаткан ийис алышкы капитаннар Василий болгаш Геннадий Сыромятниковтар болгаш оон-даа өскелер.

...Ак-көк өңнүг тук байырлал колонназының кырынга көстүп келген. Ыракка суг адаанга эжиндирер Ленинчи комсомол аттыг дээди шериг-далай училищезиниң хөй курсантылары болгаш офицерлери ырак черге походтан чоокта чаа ээп келгеннер, олар боттарының билиин ол походтуң үезинде херек кырында хынап көргеннер. Совет Эвилелиниң Маадыры контр-адмирал Е. Томко колоннаны баштап чораан, бедик атты аңаа тайбың үеде тывыскан.

ССРЭ-ниң Күрүнениң айыыл чок чорук комитединиң «Моссовет» аттыг дээди командылал кызыгаар училищезиниң гвардейжи десантниктери, курсантылары, далайның чадаг шериглери, иштики шериглерниң Ф. Э. Дзержинский аттыг дивизиязының шериглери Кызыл шөлге байырлыг марш-биле эрткеннер. Оларның соо-биле Москваның болгаш Калининниң суворовчулары, Ленинградтың нахимовчулары бар чорааннар.

РСФСР-ниң Дээди Соведи аттыг Москваның дээди нийти шериг командылал училищезиниң курсантылары чадаг шеригниң марш-кылажынга улажы берген.

Моторларның чоорту улам күштелген даажы каттышкан оркестрниң күчүлүг үнүн барык дуглапкан ышкаш болган. Кызыл шөлде — Таманьның М. И. Калинин аттыг моторлуг адыгжы дивизиязының дайынчы машиналарының колонналары, ол дивизия Ада-чурттуң Улуг дайынының чаңнык дег чылдарында гвардейжи атты хамыкты мурнай алганнарның бирээзи. Чадаг шеригниң бронетранспортерлары болгаш дайынчы машиналары саң дорт кылдыр шууштур чоруп турган. Десант шериглериниң дайынчы машиналарының чолаачылары боттарының бедик мергежилдиин шериг парадының үезинде база көргүскен. Кантемирниң Ю. В. Андропов аттыг гвардейжи танк дивизиязының колонналары көстүп келген. Биче сержант Евгений Лосевтиң башкарганы танк колонналарны баштап чораан. Кургаг чер шериглериниң тергиин эки механик-чолаачызы деп хүндүлүг атты ол солдатка чоокта чаа тывыскан. Ооң адазы В. Лосев моон мурнунда база тергиин эки механик-чолаачы турган. Ооң оглу адазының изин алдарлыы-биле салгаан!

Байырлалдың марыжында — амгы үениң дайынчы техниказы. Артиллерияның боду чоруур установкалары, реактивтиг артиллерияның дайынчы машиналары — алдарлыг «катюшаларның» салгакчылары, дүндүүштелдир адар артиллерияның болгаш ракеталарның комплекстери күчүлүг күжүн көргүспүшаан, Кызыл шөлдеп эрткен. Тактиктиг болгаш оператив-тактиктиг ракеталарның салбырлары дайынчы техниканың колонназынга улажы берген. Күчүлүг ол чепсек Октябрьның чаалап алыышкыннарын идегелдиг камгалап турар.

Шериг парады дооступ турда, каттышкан шериг оркестриниң киржикчилери Мавзолейниң баары-биле эрткен.

Фанфарларның үнү дыңналып келген. Парадтың соондарый өөрүшкүлүг ырлар Кызыл шөлге сыңышпас кылдыр дыңналып турган. Үш муң чартык тук тудукчулары — эки тура спорт ниитилелдериниң болгаш ДОСААФ-тың төлээлекчилери Кызыл шөлге көстүп келген. Хөй муң спортчулар кызыл чечектерни тудуп алган чорааннар.

Чыскаалганнарның машиналары доктаай берген. «Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязынга алдар!» деп йөрээлдер дыңналып турган. Бөлүк пионерлер Мавзолейге чеде берген болгаш партияның база күрүнениң удуртукчуларынга чечектерни бараалгадып тудускааннар.

Күш-ажылчы Москваның байырлал чыскаалы улаштыр эгелээн. Кызыл Пресняның төлээлекчилери чыскаалды баштап чораан. Чурттуң социал-экономиктиг хөгжүлдезин үндезини-биле дүргедедириниң тодаргай планнарын айыткан СЭКП-ниң XXVII съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга чедиишкинниг күүседиринге бүрүн шиитпирлиин чыскаалганнар илергейлээн. Дүргедедиишкинниң сорулгаларын партия тодаргайлаарда, чоннуң дириг чогаадылгазы — дүргедедиишкинниң шиитпирлиг күжү дээрзин удуртулга болдурган.

Партияның ол быжыг бүзүрелин ажылчыннарның колонналары Октябрь байырлалының чыскаалынга тодаргай бадыткаан. Трехгорканың болгаш «Автозил» каттыжыышкынның ажыл-ишчилери, металлургтар, тудугжулар, демир-орукчулар, найысылалдың ажылчын аңгызының өске-даа отрядтарының төлээлекчилери боттарының эң эки төлээлекчилериниң — бүдүрүлгениң тергииннериниң портрет-чуруктарын тудуп алгаш, чыскаалга киришкеннер.

И. А. Лихачев аттыг автозаводтуң муң-муң төлээлекчилери Кызыл шөлде өөрүшкү-маңнайлыг, чоргаар базып кирип келдилер. Ындыг болурдаа ужурлуг: зилчилер пландан ажыр 1425 автомобильдерни, 360 бажың соодукчуларын байырлалга уткуштур кылып үндүргеннер. Чыл иштинде аңаа Шынар демдээ-биле бедик үнелеткен хөй-хөй муң чүък автомобильдерин бүдүрүп турар. Дизель моторлуг, чаа машина — ЗИЛ — 4331-ниң баштайгы хевирлери чурттуң ажыл-агыйларында барган. Келир чылын завод чурттуң автомобиль тудуушкунунуң эң бедик чедиишкиннери-биле кылдынган ол перспективтиг машинаны массалыг кылып үндүрүп эгелээр.

— Бисте акша-хөреңги-биле боду хандыртынар чорук дүргедээшкинниң чугула фактору, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң болгаш продукция шынарын экижидериниң ыразы болу бээр — деп, ЗИЛ-де эң улуг дээн автомобиль эптээр корпустуң начальниги И. Тарасов бодалын илереткен. Зилчилер долу бот-орулга-чарылганы мынчаар билип турар: эки ажылдаан тудум-на арыг орулга улам хөй болур, а ындыг болганда, шаңнал-мактал фондузу база көвүдээр.

Найысылалдың индустриязы нарын, күженишкин негеттинер үеде ажылдап турар. Эде тургустунуушкун улам-на шапкынчыдып кел чыдар.

Шыңгыы негелделиг чорук — ол дээрге харысалгалыг чоруктуң бир шынары-дыр. Ынча дээш сөс байырлыг чыскаалдың плакаттарындан болгаш транспарантыларындан көзүлбес. «Кызыл пролетарий» каттыжыышкынның кол электроники В. Позняк ол дээрге, аңаа-ла кыйгырыг эвес, а ёзулуг ажыл-херекчи чорук дугайында сөс-түр деп санавышаан, мынчаар тайылбырлаар:

— ССРЭ-ниң Күрстандартының тускай комиссиязы бистиң бүдүрүлгелеривистиң бирээзинге элээн каш айның иштинде ажылдаан. Баштай бөлүк-бөлүк станоктарны бүрүнү-биле цехтерже дедир, четпестерни этсин дээш чорудуп турду. Ам хынаттынган продукцияның 93 хуузун дедир эгидилге чокка дужаап турзадаа, шынар — бистиң кол сорулгавыс болбушаан. Январь 1-ден эгелээш бистиң кылып үндүрүп турар дериглеривисти шуптузун ындыг шыңгыы контрольга кирер деп турар.

Автотрактор электри дериглелериниң номери бир заводунуң колонназының кырында: «Кереэ ёзугаар продукцияны чорудуп бээрин бедик шынарлыг күүседиринге — бистиң ажылчын магадылалывысты бараалгадыыл» деп бижип каан транспарант көстүп чор.

Шуткукчу-эзилдирикчи О. Власов: — Бистиң заводка чедип алдынган чүүлдерге оожургавайн турар бис — деп чугаалаан. — Курлавырларның ам-даа четчирин тодаргай көрүп турар бис. Бистиң планывыс — келир чылын баштайгы роботчуттунган комплекстерни эптеп тургузары. Олар ооң соонда эптээр ажылдарны долузу-биле автоматчыдар арганы бээр.

Эвээш саныг кижи-биле хөй хемчээлдиг ажылды күүседири — белорус демир-орукчуларының эгелекчи саналының кол сорулгазы ол бооп турар. Ону ам он бир демир орук коллективтери деткээн болгаш чаа чылдан эгелээш, ол белорус арга чурттуң бүгү оруктарынга ажыглаттынган турар ужурлуг. Москваның демир-оруу база-ла эде тургустунуушкундан чыдып калбаан.

— Ажылдап турар кижилерниң санын кызырбышаан, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер талазы-биле ажыл биске элээн каш чыл иштинде чоруп келген — деп, Москва-Рязань салбырының Москва — Сортировочная станциязының депозунуң начальниги В. Бирюков чугаалаан. — Чижээ, бистиң депода маневр тепловозтарының 90 ажыг хуузун ам чүгле чаңгыс машинист хандырып турар.

Кызыл туктар, транспарантылар, ыры-шоор, музыка-хөгжүм диңмиреп-ле турар. Чыскаал үргүлчүлевишаан. Бөгүнгү омак-хөглүг байырлалдың үезинде садыгларда... ээлчеглер дугайында бодал кижи сеткилинге кирбес ышкаш сагындырар. Ынчалзадаа эр улуска болгаш бичии уругларга хөйлеңнер даараар тускай «Москва» дээр каттыжыышкынның килдистериниң бирээзиниң удуртукчузу П. Мирская байырлал хүнүнде ындыг бодалдан уштунмаан:

— Он айлар иштинде каттыжыышкынның коллективи продукция сайгарар планны үш миллион рубльге күүсеткен — деп, ол шынын чугаалаан. — Чогум-на ооң ужурундан Симферополь бульварында бистиң тускай магазинивисте садып алыкчыларның ээлчеглеринге ынчангаш өөрүүр улус бис.

«Делегейниң улустары! Делегей байдалын экижидери, күрүнелер аразынга чогумчалыг кады ажылдажылга дээш демиселди күштелдирээли!», «Космосту милитаризастаарын болдурбаалы!» — ажылчыннарның колонналарында бөгүн хөй удаа катаптап турар ол кыйгырыгларны янзы-бүрү чурттарның төлээлекчилери — байырлалдың аалчылары адыш часкаашкыннары-биле уткаан.

— Совет башкартынар программаның чээрби беш чылының дургузунда орбитага тудуштурарының азы Айга баштай хонарының баштайгы ажылыкчыларының эргезин, космос техниказының өске-даа чедиишкиннерин өске улустарга космос орбитазындан болдувустуң тура-соруувусту албадаарынга кажан-бир шагда ажыглаарының чаңгыс-даа сагындырыы турбааның фактызын бүгү делегей хүлээп көрүп турар. Ол тура-сорукту Рейкьявикке албадаан-даа болза, ол болза чүгле тайбынче, дайыннар болгаш боо-чепсек чок планетаже тура-сорук болган — деп, ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы А. Леонов чугаалаан.

Ленинчи комсомолдуң шаңналының лауреады болуп бүгү улустуң байырлалын атомнуг энергияның И. В. Курчатов аттыг институдунуң аныяк эртемден-физиги Анатолий Кривых уткаан. Материалдарның артык эрттирикчи чоруунуң талазы-биле чугула шинчилээшкиннерге киришкени дээш ВЛКСМ ону шаңнаан.

Октябрьга байыр чедирип, Кызыл шөлдеп Москваның аныяктары эрткен. ВЛКСМ-ниң XX съездизинге белеткенип, аныяк оолдар болгаш кыстар бодунуң сорук кириишкинин, чогаадыкчы чоруун, амыдыралдың бүгү талаларынга боттарының билиин, эде тургустунуушкунга бодунуң, аныяктарның салышкынын көвүдедиринче чүткүлүн илередип турар.

Аныяктарның көргүзүү байырлалдыг чыскаалдың төнчүзү болган. Шөл база катап марштар-биле чаңгыланып, хөй туктар болгаш чечектер-биле долдунган.

Амгы байырлалды уткуп тура, делегейде эң баштайгы социалистиг күрүнениң чеденги чылынче кирип тура, төөгүге Октябрьның идеяларының кандыг чаартыкчы күш болу бергенин көрүп турар. Аңгы талазы-биле эпсеткил каттыштырылгазын болгаш кады ажылдажылганы быжыглаарының оруу-биле чоруп орар бүгү чурттарның ажылчы чоннарынга, акы-дуңмалышкы коммунистиг болгаш ажылчын партияларга, тайбың болгаш социализм дээш демиселге олар орук айтыкчызы сылдыс бооп турар.

Кызыл шөлден репортажты СЭТА-ның тускай корреспондентилери А. БЕЛИКОВ, Н. ЖЕЛЕЗНОВ, М. ЗАХАРЧУК, В. КУЛИКОВ, О. МОСКОВСКИЙ, В. ОВЧАРОВ, В. ПЕТРУНЯ олар кылган.

ОКТЯБРЬНЫ СОВЕТ ТЫВАГА БАЙЫРЛААНЫ

(Уланчызы. Эгези 1-ги арында).

чуртту алдаржыткан, тайбыңны алгаан ырылар бичии чаштарның колонналарының кырынга чаңгыланып турган.

Хоорайның профтехучилищелериниң колонналары база онза шимелделиг, хөй кижи киржилгелиг эрткен. Тываның булуң бүрүзүнде оларның доозукчулары ажылдап, төрээн республиказының социал-экономиктиг хөгжүлдезинге боттарының үлүг-хуузун кирип чоруурлар. Ажылчын аңгының келир үедеги салгалынга бүзүрээр бис. Черниң баштайгы космонавтызы Юрий Алексеевич Гагарин, бистиң республикада Социалистиг Күш-ажылдың Маадырлары Д. Д. Даваа, В. О. Янчат, сураглыг тудугжулар Валентина Борбак-оол, Екатерина Сарыглар болгаш өске-даа дыка хөй алдар-сураглыг ажыл-ишчилер — профтехучилищелер доозукчулары дээрге-ле четчир.

Бистиң хоорайывыста дээди өөредилге черлериниң немежип турары-биле ону аныяктар хоорайы деп чөптүг-биле адап болур. Республиканың баштайгы дээди өөредилге чери — Кызылда күрүнениң педагогика институдун алды муң ажыг кижи доосказ болза, Красноярскиниң көдээ ажыл-агый институдунуң Кызылда филиалы болунуң үшкү чылының нүүрүнче кирген. Келир үениң дээди эртемниг башкылары, инженерлери, агрономнары, зоотехниктери, ветеринарлары-биле кады улус ажыл-агыйының ортумак звенозунуң келир үедеги тускай мергежилдиглери база эрткен. Комсомолчу хей-аът, чырыткылыг келир үе дээш быжыг тура-сорук оларның арыннарындан көстүп турган. Бистиң аныяктар социализмниң акы-дуңмалышкы чоруктуң идеалдарынга шынчызын БАМ-ның оруктарынга, Тюменьниң нефть шугумунуң тудуунга, Чернобыльдың айыыл-халавын чайладырынга, Афганистанның изиг ховуларынга, кадыр-берт дагларынга база катап бадыткаан.

Бот-боттарынга сүрүштүр колонналар индириниң баары-биле эртип турган. Хоорайның үлетпүр бүдүрүлгелериниң, тудуг организацияларының, амыдырал хандырылга черлериниң ажылдакчылары болгаш өске-даа күш-ажылчы коллективтер Улуг Октябрьның идеалдарынга шынчызын база катап бадыткаан. Кызыл туктар, транспарантылар, чечектер Ленин кудумчузунга, чоок-каны кудумчуларга айыраң каас чалгып турган. Транспарантыларда, лозуңнарда бижиттинген чүүлдериниң кол темазы — Коммунистиг партия, Төрээн чурт, ленинчи национал политика, пролетаржы интернационализм, ССРЭ-ниң улустарының акы-дуңмалышкы найыралы.

Каа-Хем

Кызыл районда Каа-Хем суур. Ноябрь 7-ле улуг, биче, чон эртен эрте-ле «Мир» Культура бажыңынче шуупкан. Кижилер бот-боттарынга байыр чедиржип, аас-кежиин күзел, тайбың амыдырал, найырал, аас-кежик дугайында чугаалажып чоруп турганнар.

Чоннуң чыскаалы. Байырлыг колоннаның бажында школачылар, спортчулар. Олар индир баары-биле ырлыг-хөглүг, өөрүшкү-маңнайлыг «Ура»-биле эртип турганнар. Күш-ажылчы коллективтерден бо чылдың тос айларының планын ажыр күүсеткилээн мурнакчы бүдүрүлгелер — районнуң арга-ыяш ажыл-агый чери, «Көк-Тей» совхозтуң коллективи, Кызылдың № 1 КМК-зы, куш фабриказы болгаш өске-даа бүдүрүлгелер чыскаалганнар. Колоннаның эгезинге бүдүрүлгелериниң [illegible] Т. Адынякова, Л. Узина, С. Морозов, Күш-ажылдың Кызыл Тук орденниң эдилекчизи П. Иванов, Улустарның найыралы орденниң эдилекчизи Л. Килиң, «Хүндүлелдиң Демдээ» орденниң эдилекчизи Н. Кривенко олар болгаш өскелер-даа чоргаар чоруп органнар.

Байырлыг чыскаал соолунде спортчу маргылдаалар, «Мир» Культура бажыңынга оюн-тоглаа, концерттер болгулаан.

Кызыл-Мажалык

Барыын-Хемчик районнуң төвү Кызыл-Мажалык суурнуң кудумчуларынга кызыл туктар киискээн, музыка чаңгыланган. Кижилерниң арыннарында өөрүшкү-маңнай толган, кижилер шевергин кеттинген. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 69 чыла оюнга СЭКП ТК-ның Кыйгырыглары чер болганга чаңгыланып турган.

В. И. Ленин аттыг шөлче чыскаалганнарның колонналары углапкан. Районнуң ажылчы чоннарының чыскаалының мурнунда октябрь мурнунуң социалистиг [illegible] тиилекчилери — беш чылдың баштайгы чылының планныг онаалдаларын хуусаа бетинде, ийи ай бурунгаар, күүседипкен коллектив «Тыва сентелге [illegible]» орулга-чарылгалыг тудуг участогунуң, районнуң мурнакчы бүдүрүлгелери — «Тыва агроүлет[illegible] тудуг» каттыжыышкынының АКМК-[illegible], районнуң ыяш ажыл-агыйының, сүт заводунуң коллективтери база эрткен. Оларның соондарый район төвүнүң бүдүрүлгелериниң, албан организация, школа коллективтериниң төлээлери ыры-шоор-биле эрткен.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 69 чыл оюнуң байырлал хүнүнде район төвү, Ак-Довурак хоорай, совхозтар [illegible] таныттынмас кылдыр шиметтинген.

Ак-Довурак

Ак-Довурактың байырлал шинчи кирген кудумчуларынга кижи-ле хөй болган. ССРЭ-ниң улустарының акы-дуңма найыралының чаңнайы болур «Тыва даг-дугу» комбинаттың ажыл-ишчилери Октябрьның байырлалын күш-ажылчы белектиг уткаан. Бо чылдың эрткен тос айларының түңнелдери-биле В. И. Ленин аттыг «Тыва даг-дугу» комбинат Бүгү-эвилелдиң социалистиг чарыжынга ийиги черин алгаш, 21850 рубльдиң акша шаңналы-биле шаңнаткан. Ак-Довурак АТБ-ның коллективи республиканың транспорт болгаш харылзаа бүдүрүлгелериниң чарыжынга тиилекчи бооп үнгеш, СЭКП обкомунуң, Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугу-биле шаңнаткан. Бедик шаңналдарга сорук кирген даг-дугу тывыкчылары Улуг Октябрьның байырлалын күш-ажылчы чедиишкиннерлиг уткуп демдеглээн.

Бай-Хаак

Улуг Октябрьның алдарлыг байырлалын таваарыштыр хоорай, суурлар кайда-даа аян-шинчи кирген. Кайгамчык байырлалга уткуштур [illegible] шимелдени көрүштүг, чараш кылдыр дерип кылган. Район төвү Бай-Хаак суур аян-шинчи кирген. Улуг Октябрьга тураскааткан лозуңнары, кыйгырыглары тус-тус бүдүрүлгелерде, организацияларда көскү кылдыр аскылаан. Байырлалдың бүдүүзүнде Улуг Октябрьның 69 чыл оюнга тураскааткан байырлыг хурал район төвүнге, совхозтар төптеринге эрткилээн. Он ийиги беш чылдың баштайгы чылының эрткен айларында күш-ажылчы чедиишкиннерин түңнеп, мурнакчыларны аңаа илереткен. Байырлалга тураскааткан оюн-концерттерни бот-тывынгыр артистер бараалгатканнар. Бай-Хаакка театржыткан көргүзүгге район төвүнүң бот-тывынгыр артистери, школачылар киришкен.

Ноябрь чединиң эртени. Район төвүнүң ажылчы чоннарының чыскаалы хөй кижи киржикчилиг, каас-шиник шимелделиг болуп эрткен. Чыскаалганнарның бажынга районнуң тугун күш-ажылдың тергиин дээн шалыпчылары тудуп алгаш базып эрткеннер. Оларның аразында чоннуң амыдырал хандырылгазының ажылдакчызы А. Я. Ежаков, чолаачы В. Л. Щербинин дээш өскелер-даа кирген. Ооң соондарый уругларның спорт школазының өөреникчилери дээш хөй-хөй коллективтер эрткен.

Таңды райпозу, Таңдының ыяш ажыл-агыйы дээш өске-даа мурнакчы коллективтер — Октябрь мурнунуң социалистиг чарыжының тиилекчилери тускай колонна-биле эрткеннер. Дүргедээшкин болгаш эде тургустунуушкун оларның ажыл-херектериниң кол тодаралыкчызы болу бергенин демдеглейсениг. Он ийиги беш чылдың баштайгы чылының планныг онаалдаларын болгаш социалистиг хүлээлгелерин доллур болгаш ажыр күүседир дээш политиктиг болгаш күш-ажылчы тура-сорук-биле таңдыжылар байырлалды демдеглээннер.

Хову-Аксы

Улуг Октябрьның 69 чыл оюнга тураскааткан байырлыг хурал ажылчын суур Хову-Аксыга ноябрь 7-ниң бүдүүзүнде болуп эрткен. Аңаа илеткелди улус депутаттарының Хову-Аксы суур Совединиң күүском даргазы Д. Х. Ондар кылган.

Байырланчыг шинчи кирген, лозуң-плакаттар-биле кызыл-айыраң кылдыр шиметтинген суурнуң чурттакчылары — кобальт тывыкчылары кижи төрелгетенниң төөгүзүнге чаа үени ажыткан социалистиг революцияның, төрүттүнген хүнүн бедик көдүрлүүшкүннүг уткаан. Байырлалдың ёзулалы 11 шакта эгелээн. Кижи бүрүзүнүң арын-шырайында келир үеге бүзүрелдиң өөрүшкү-маңнайы долган чазык хүлүмзүрүг, совет оор-хевирниң амыдыралда чайгаар илерээшкини: катка-хөг, таңцы-сам, ыр-шоор, байыр чедиришкиннери...

Чыскаалганнарның бажында комбинаттың, чурттуң алыс келир чоргаарлы — школачылар. Чыскаалдың ажыдыышкынын оларга бүзүрээн.

№ 1, 2 школаларының колонналарының соондарый «Тыва кобальт» комбинаттың эргелели марштап үнүпкен. Күш-ажылдың болгаш дайынның хоочуну, материал-техниктиг хандырылга килдизиниң начальниги Иван Борисович Енушкевич комбинаттың тугун экти бедик, хөрээ делгем, базым дыңзыг тудуп алгаш, индир баары-биле эрткен.

Эде тургустунуушкунуң, дүргедээшкиниң бөгүнгү үе-чадазында ак сеткилдиг ажыл-херээ-биле хүндүткел, бүзүрелди чаалап алган коллективтер, бүдүрүлгениң мурнакчылары чыскаалганнарның колонназынга улажыпкан. Оларның аразында социалистиг чарыштың түңнелдери-биле тиилекчи болган гидрометаллургия цеги, даг цеги бо чылдың эрткен айларында эң күжениишкинниг ажылдаан. И. И. Муравьевтуң удуртканы чер үттээр бригаданың кежигүннери кол көргүзүглер талазы-биле он айлар планын күүсеткенин рапорттаан. С. А. Шадриниң бригадазы ол-ла үеде бүдүрүлге планын 110.6 хуу күүсеткен, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 5.6 хуу бедээн.

Чадаана

Чөөн-Хемчик районнуң ажыл-ишчилери Октябрьның социалистиг Улуг революциязының байырлалын бедик көдүрлүүшкүн-биле уткаан. Партияның XXVII съездизиниң төөгүлүг шиитпирлеринге сорук кирген чөөн-хемчиктер көдээ ажыл-агый, үлетпүр бүдүрүлгезинге чамдык эки көргүзүглерни чедип алганнар. Ол дугайы район төвүнге болгаш ажыл-агыйларга болуп эрткилээн Октябрьга тураскааткан байырлыг хуралдарга демдеглеттинген.

Эртенгиниң он шак четпээнде-ле, район төвүнүң төп кудумчуларынче каас-шиник кеттинген кижилер шууж[illegible]лээн. Оларның холдарында — кызыл туктар, партияга, Совет чазакка, тайбыңга тураскааткан транспарантылар, янзы-бүрү өңнүг шариктер, чечектер. Ажыл-ишчилериниң байырлыг чыскаалын эгелээр хүндүлүг хүлээлге район төвүнүң бүдүрүлгелериниң аразында байыр мурнунуң социалистиг чарыжынга тиилекчи болган үлетпүр комбинадының коллективинге онаашкан. Күш-ажылдың шалыпчылары боттарының чедиишкиннеринге сорук кирип, индирниң баары-биле хөглүг базып эрткеннер. Оларның соон дарый район төвүнүң школаларының, профтехучилищениң, күш-ажылчы коллективтериниң колонналары эрткилээн. Чурттуң коммунистериниң дээди шуулганының шиитпирлерин амыдыралга боттандырарынга районнуң ажыл-ишчилериниң кажан-даа белениниң дугайында кыйгырыглар, партияны, совет чонну алгаан ырылар чаңгыланып турган.

Байырлыг чыскаал соонда спортчу маргылдаалар, чоннуң массалыг оюн-тоглаалары, концерт, таңцылар районнуң чурттакчыларын чер бүрүзүнге орайга чедир үргүлчүлээн.

Мугур-Аксы

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 69 чыл оюн байырлаарының бүдүүзүнде, ноябрь 6-да, Мөңгүн-Тайга районнуң төвү Мугур-Аксының Культура бажыңынга, кежээ байырлалга тураскааткан митинг болган. Аңаа сөс ап, чүве чугаалааш, партия райкомунуң ийиги секретары В. Т. Хеймер-оол районнуң ажылчы чонунуң он ийиги беш чылдың баштайгы чылында күш-ажылчы чедиишкиннеринге доктаап, байырлалга тураскааткан социалистиг чарышка болгаш бо чылдың үшкү кварталының түңнели-биле мурнакчы болган күш-ажылчы коллективтери, тус тус ажылчыннарны адап, тиилекчилерге шаңнал-макталды тывыскан.

Даартазында, ноябрь чедиде, байыр шинчи киир кеттинген, өөрүшкүлүг уруглар, улуг кижилер СЭКП райкомунуң бажыңының чоогунче он бир шак четпээнде-ле, катка-хөглүг, каас-шиник болу берген, шуужуп турган.

Районнуң ажылчы чонунга байыр чедирип, колонналарның шимчеп үнерин чарлаан кыска митинг соонда байырлал колонналарын мөңгүн-тайгажыларның амгы салгалы — холдарында тукчугаштар, шарлар, чечектер туткан ясли-садик уруглары, школачылар ажыткан. «Ленин, Октябрь, Тайбың!» дээн сөстер «Ура!»-биле чаржалаштыр чаңгыланган. Район төвүнүң үлетпүр бүдүрүлгелериниң, организацияларының албан черлериниң колонналарын үшкү кварталдың түңнели-биле социалистиг чарыш тиилекчилери баштаан: районнуң агроүлетпүр, тудуг организацияларындан Д. Б.-О. Хомушкуга удурткан районнуң тудуг участогу, С. Х. Ламажыкка удурткан тудуг-септелге участогу, В. Ч. Баяндай баштаан районнуң амыдырал хандырылга комбинады, районнуң хереглекчилер ниитилели болгаш оон-даа өске күш-ажылчы коллективтер байырлал колонназынга киришкен.

Байырлал чыскаалының соонда, район төвүнде бо чылын чаа ажыттынган спорт-залга янзы-бүрү спортчу маргылдаалар, национал оюннар болгулаан.

Тээли

Районнуң Культура бажыңынга Октябрьның социалистиг Улуг революциязының тиилээниинден бээр 69 чыл оюнга тураскааткан байырлыг хурал болган.

Ноябрь 7-де Тээли суурнуң чурттакчы чону Улуг Октябрьга тураскааткан байырлыг чыскаалче үнген.

Чыскаалды кызыл туктарны холдарында туткан мотоциклистерниң колонназы ажыткан. Ооң соонда районда социалистиг чарыштың тиилекчизи ажыл-агыйлар аразында көжүп чоруур механизастаттынган колонназы эрткен. Ол коллектив он ийиги беш чылдың бирги чылының планныг онаалдаларын ажыр күүсеткеш, чыл төнчүзүнге чедир 300 муң рубльдиң тудуг-монтаж ажылдарын кылырын хүлээнген. Эрткен колоннаның чыскаалынга Тываның комсомол шаңналының лауреады Андрей Кара-Салдың, ол ышкаш Минчимаа Самбыц-оолдуң, Михаил Тойбу-Хаанның тудугжу бригадаларының кежигүннери эрткен.

«Делегейге тайбың делгерезин!», «Делегейге — тайбың!», «Улуг Октябрьга алдар!» дээн лозуңнарны амыдырал хандырылга бүдүрүлге эргелелиниң, харылзаа белдириниң, районнуң төп эмнелгезиниң болгаш өске-даа организацияларның ажылдакчылары тудуп алгаш, индир мурну-биле эрткен.

Байырлал соонда хол бөмбүүнге, шыдыраага, баскетболга, стол теннизинге болгаш спорттуң өске-даа хевирлеринге маргылдаалар болгулаан.

Сүт-Хөл

«Улуг Октябрьга алдар», «Совет чонунуң хамаатылары! Эде тургустунуушкун — бүгүдениң болгаш кижи бүрүзүнүң херээ! Экономиканы, ниитилел амыдыралының бүгү-ле адырларынга, революстуг чаартылгаларны идепкейлиг боттандырыңар!» дээн ышкаш СЭКП ТК-ның Кыйгырыгларындан болгаш өске-даа лозуңнарны Сүт-Хөл суурнуң кудумчуларын кежир аскылаан. Киискээн кызыл туктар, астынган лозуңнар, плакаттар район төвүнүң кудумчуларын, бажыңнарын аян кирип каастаан.

Албан организацияларның, үлетпүр бүдүрүлгелериниң коллективтери чыскаалга киржири-биле организастыг чыглып турган. Чыылган кижилер холдарында кызыл туктарны, лозуңнарны янзы-бүрү өңнүг шарларны туткулаан. Хөглүг музыка, ыры-шоор ында-мында чаңгыланган.

Байырлыг митингиге улаштыр спортчуларның чыскаалы эрткен.

Сүт-Хөл ортумак школазының өөреникчилериниң, башкыларының колонназы организастыг эрткен.

Чыскаалга район төвүнүң күш-ажылчы коллективтери, албан организациялары эки белеткелдиин көргүскеннер. Районнуң амыдырал хандырылганың, үлетпүр комбинадының, район эмнелгезиниң, ыяш ажыл-агыйының, агроүлетпүр каттыжыышкынының, партия райкомунуң, райкүүскомунуң коллективтери, «Сүт-Хөл» совхозтуң ажыл-ишчилери долу составы-биле киришкеннер.

Байырлал хүннеринде бот-тывынгыр уран чүүл коллективтериниң, агитбригадаларының солун концерттери, спортчу маргылдаалар болгулаан.

(Уланчызы 3-кү арында).

ОКТЯБРЬНЫ СОВЕТ ТЫВАГА БАЙЫРЛААНЫ

(Төнчүзү. Эгези 1-ги, 2-ги арыннарда).

Хандагайты

Суурнуң кудумчуларын каас-шиник кылдыр дерээн. Район болгаш совхоз төптеринге Октябрь революциязының 69 чылынга тураскааткан байырлыг хуралдар болуп эрткилээн. Хандагайты суурга болган хуралга илеткелди СЭКП райкомунуң бюро кежигүнү, оргкилдис эргелекчизи М. Д. Шагдыр кылган.

Байырлыг чыскаалдың бажында Хандагайты ортумак школазының башкылары, өөреникчилери. Мурнакчылар колоннназын чыл эгезинден тура социалистиг чарыштың мурнуку одурууңдан дүшпээн тудуг-септелге участогунуң коллективи баштап чораан. № 6 КМК-ның, орук-тудуг-септелге участогунуң ажылчыннары, эмчилер, спортчулар, ниитизи-биле он дөрт колонна чыскаалган. «СЭКП-ге алдар!», «Партияның XXVII съездизиниң шиитпирлерин — амыдыралга!», «Улуг Октябрьга алдар!», «Чепсегленишкинниң дүжүрери — үениң негелдези!» деп сөстерни бижээн лозуң, плакаттарны олар тудуп алган.

Индирде —районнуң удуртукчулары, бүдүрүлгениң мурнакчылары, хоочуннар. Оларның аразында дайынның болгаш күш-ажылдың хоочуну, орук-тудуг-септелге участогунда мастер М. Ш. Даваа, амыдырал хандырылга бүдүрүлге эргелелиниң даараныкчызы Ч. С. Адыгжы, тудуг-септелге участогунда бригадир Н. Д. Монгуш болгаш өскелер-даа бар.

Байырлыг чыскаалдар суур бүрүзүнге болган. Партияның херээнге шынчызын ажылчы чон илергейлеп, чыл планын хуусаа бетинде доозарын хүлээнип турган.

Дыштаныр хүннерде культура бажыңнарынга спортчу маргылдааларны, ужуражылгаларны, оюн-концертти организастаан.

Самагалдай

Байырлал бүдүүзүнде район төвүнге болгаш суурларга байырлыг хуралдар эрткилээн. Самагалдайда Культура бажыңынга болган хуралга илеткелди райкүүском даргазы У. И. Успун кылган. Ол хуралдарның киржикчилери Октябрьның социалистиг Улуг революциязының бүгү-делегейге төөгүлүг ужур-дузазын демдеглеп, партияның XXVII съездизиниң шиитпирлерин, планныг онаалдаларны чедиишкинниг күүседир талазы-биле боттарының мурнунда сорулгаларны тодаратканнар.

Ноябрь 7-де эртенгиниң он шакта райкүүском чанында шөлге Самагалдай суурнуң болгаш районнуң ажылчы чоннарының төлээлекчилери чыглып келгеннер. Аңаа болган митингини партия райкомунуң бирги секретары С. С. Куулар ажыткаш, чүве чугаалаан. Районнуң ажылчы чоннарынга Улуг Октябрь таварыштыр ол байыр чедиргеш, он ийиги беш чылдың болгаш бо чылдың планныг онаалдаларын күүседиринге, социал-экономиктиг сорулгаларны шиитпирлээринге төлептиг үлүүн киирериң күзээн.

Митинг төнерге, ажылчы чоннарның байырлыг чыскаалы болган. Ооң мурнуку одуругларынга Самагалдай ортумак болгаш спорт школаларының өөреникчилери, № 1070 КМК, ыяш ажыл-агыйы, чоннуң амыдырал хандырылга бүдүрүлге эргелели, коммунал ажыл-агыйы, кино четкизин ышкаш коллективтер эрткилээн.

Байырлыг чыскаал соонда район төвүнге болгаш чер-черлерге Улуг Октябрьга тураскааткан спортчу маргылдаалар, оюннар эрткилээн. Район төвүнүң Культура бажыңында «Кадыкшыл клувунга» янзы-бүрү маргылдааларга, ортумак школаның спорт залынга хол бөмбүүнүң, баскетболдуң маргылдааларынга хөй кижилер киришкен.

Лозуң, плакаттар-биле шиметтинген, байырлал шинчи кирген кедээ суурларга спортчу маргылдаалар, оюннар ол хүн болгулаан.

Эрзин

Районнуң ажыл-ишчилери Октябрь байырлалын политиктиг болгаш күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүннүң байдалынга уткаан. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 69 чыл оюнга тураскааткан байырлыг хурал ноябрь 6-да районнуң Культура бажыңынга болуп эрткен.

Ноябрь 7. Эрзин суур. Район төвүнүң кудумчуларын кызыл туктар, лозуң, плакаттар байырлал шинчи киирип, улам каастап турган. Октябрьга тураскааткан байырлал чыскаалының киржикчилери - партия райкомунуң райкүүскомнуң бажыңының чанында шөлге чыглып келген. Ажылчы чоннуң чыскаалының мурнунда митинг болган. СЭКП Эрзин райкомунуң бирги секретары А. Ч. Монгуш сөс алгаш, чыылганнарга байыр чедирип, Октябрь мурнунуң социалистиг чарыжынга районнуң ишчилериниң канчаар киришкенин база партияның XXVII съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш канчаар ажылдап турарын чугаалаан.

Митинг соонда байырлал чыскаалы эгелээн. Ону партияның, күш-ажылдың хоочуннарының колоннназы ажыткан. Оларның соон дарый, кызыл туктар-биле, өң-баазын шарлар, лозуң, плакаттар-биле шиметтинген Эрзин ортумак школазының башкылар, өөреникчилер колоннназы чыскаалып эрткен. Байырлал мурнунуң социалистиг чарыжының мурнакчылары — районнуң септелге-тудуг участогунуң, «Тыва агроүлетпүр тудуг» каттыжышкынның, № 5 АКМК-ның, харылзаа белдирииниң коллективтериниң демниг колонналары күш-ажылчы коллективтерниң байырлал колонналарын баштап эрткен. Ук бүдүрүлге черлериниң бригадалары, ажылчыннары байырлалды тус-туста күш-ажылчы белектерлиг уткаан. Районнуң киночеткизиниң ажылдакчылары бо чылдың планныг онаалдазын хуусаадан эрте боттандырган.

Байырлал хүннеринде районнуң чурттакчы суурларынга дыштанылга кежээлери, спортчу маргылдаалар болуп эрткен.

Туран

Бии-Хем районнуң ажыл-агыйларынга, бүдүрүлгелеринге, школаларынга болгаш өске-даа коллективтеринге байырлал бүдүүзүнде байырлыг хуралдар болгулаан. Ажылчы чон Улуг Октябрьның 69 чыл оюнга тураскааткан илеткелдерни дыңнаан, ол хуралдарга байырлал мурнунуң социалистиг чарыжының түңнелдерин база үндүрген.

Байырлал хүнүнде район төвү Туран хоорайның ажылчы чону эрте-ле кудумчуларже үнүп келген. Байырлыг чыскаал тараа хүлээп алыр пункт чанындан эгелээш, Ленин аттыг шөлге келген. Чыскаалды школалар болгаш Октябрь мурнунуң социалистиг чарыжының тиилекчилериниң колонналары баштап чораан.

Кедээ ажыл-агый ажылдакчыларының социалистиг чарыжынга Ленин орденниг «Кызыл тараачын» совхоз тиилекчи болган. Ук совхоз күрүнеге 1958 тонна эътти, 1677 тонна сүттү болгаш 87,7 тонна дүктү саткан.

Он ийиги беш чылдың баштайгы чылында малдан чаш төл алыр талазы-биле база багай эвес ажылдаан: чүс бажка онаашты 81 хураганны болгаш 74 бызааны доруктурган.

Совхозтуң ажыл-ишчилериниң колоннназының соондан септелге-техниктиг бүдүрүлгениң колоннназы базып орган. Бо бүдүрүлге эрткен айларда барааныг продукция бүдүрериниң планын 100,8 хуу, ону сайгарарының планын 102,1 хуу, а күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң планын база ажыр боттандырган.

Сарыг-Сеп

Каа-Хем районнуң ажыл-ишчилери Октябрь байырлалын күш-ажылчы чедиишкиннерлиг уткаан. Он ийиги беш чылдың бирги чылының он айларында каа-хемчилер дүргедээшкин, эде тургустунуушкунунуң ёзузу-биле ажылдап, эрткен чылдың бо үезинде турганынга деңнээрге, күрүнеге эът, сүт, дүк садары хөй болган.

Районнуң ажыл-ишчилериниң байырлыг хуралы районнуң Культура бажыңынга ноябрь 6-ның кежээзинде эрткен.

Дүүн, эртенгиниң он шакта, Сарыг-Септиң төп шөлүнге байырлалга тураскааткан митингини СЭКП райкомунуң секретары Ю. К. Губарев ажыткан. Райкүүскомнуң даргазы Ч. А. Удумбара чыылганнарга байыр чедирген.

Улаштыр ажылчы чоннуң байырлыг чыскаалы эгелээн. Баштай-ла Сарыг-Септиң № 1 болгаш № 2 школаларының каас-шиник колонназы эрткен. Колоннага РСФСР-ниң школазының алдарлыг башкызы М. А. Скоромина, хоочун башкылар И. А. Достай, Н. И. Рахманова болгаш өскелер-даа өөреникчилери-биле кады эрткеннер.

Дараазында чоннуң амыдырал-хандырылга бүдүрүлге эргелелиниң, ыяш ажыл-агыйының, үлетпүр комбинадының мурнакчы коллективтери кел чорааннар. Чыскаалганнарның аразында Тыва АССР-ниң садыының болгаш хөй-ниити чемненилгезиниң алдарлыг ажылдакчызы А. В. Кузьмина, мурнакчы хлеб быжырыкчызы С. Д. Түлүш, АКМК-да бетончулар бригадазының бригадири М. А. Спирин олар чорааннар.

Ол хүн «Совет Тыва», СЭКП-ниң XXV съездизи аттыг, «Ленинчи орук», «Бурунгаар» совхозтарның төптеринге база кедээ ишчилерниң байырлыг чыскаалдары эрткилээн.

Тоора-Хем

Холдарында транспаранттылар туткулаан ажылчы чон кудумчуларга үнгүлеп келген. Тоора-Хем суур бөгүн кажангызындан-даа каас-шиник шиметтинген. Октябрьның 69 чыл оюнга тураскааткан байырлыг митинг СЭКП Тожу райкомунуң чанынга болган. Байырлыг митингини райкүүском даргазы Д. Х. Монгуш ажыткаш, партия райкомунуң бирги секретары С. Ы. Монгушка сөс берген.

Районнуң ажылчы чоннары он ийиги беш чылдың баштайгы чылының он айларында канчаар ажылдаанынга ол доктааган. Районнуң ажыл-ишчилериниң идепкейлиг киржилгези-биле күрүнеге эът садарының планы—123, сүттү—111, дүктү—102,8 хуу күүсеттингени, ажыл-агыйлар аразынга кежүп чоруур механизастаттынган колоннаның В. Г. Барчевскийге удурткан бригадазы тудуг-монтаж ажылдарын кылыр талазы-биле 125 хуу күүсеткенин митингиге демдеглээш, база оларның моон соңгаар кылыр ажылдарынга сорулгаларны салгаш, байырлалдың байырын чыылган чонга чедирген.

Байырлыг митинг соонда ажылчы чоннуң чыскаалы бедик күш-ажылчы болгаш политиктиг көдүрлүүшкүн-биле болуп эрткен.

Чыскаал соонда районнуң Культура бажыңынга хол бөмбүүнге, шыдыраага болгаш спорттуң өске-даа хевирлеринге маргылдаалар болгулаан.

Ындыг янзылыг оюннар совхозтар төптеринге болгаш өске-даа суурларга болгулаан.

Чаа Шагаан-Арыг

Чаа Шагаан-Арыгга район төвүнүң бүдүрүлгелериниң, организацияларының, албан болгаш өөредилге черлериниң чыскаалын эвилелдештиген республикаларның туктарын киискидир туткан спортчуларның колоннназы баштап чораан. Оларның соон дарый школачылар эрткен. Чечек ышкаш чараш чалыы салгал, «Аас-кежиктиг чаштар бис», «Уругларга тайбың херек!», «Ленин бистиң-биле кады!» деп бижиктиг лозуңнарны тудуп алгаш эрткен.

Ажылчын аңгының күш-ажылчы курлавыры — профтехучилищениң сургуулдары бир колонна болуп, школачыларның чыскаалын улаштыр эрткен. Улуг-Хем районда ийи профтехучилище бар, оларның кайызының-даа баштайгы доозукчулары бүдүрүлге бригадаларының составынче кирип, күш-ажылчы баштайгы базымнарын эгелей берген.

Бүдүрүлгелерниң, организацияларның, албан черлериниң колонналарының бажынга социалистиг чарыштың тиилекчилериниң бирээзи арга-арыг ажыл-агыйының коллективи чораан. Бо бүдүрүлге эрткен тос айларның планын ажыр күүсеткен, ноябрь айның бүдүүзүнде бо коллектив шалыпчы темпизин хевээр тудуп, Улуг Октябрьның байырлалын шалыпчы күш-ажылы-биле уткаан.

Шагаан-Арыгның автобүдүрүлгезиниң ажыл-ишчилериниң колонназынга бо чылдың эрткен айларында кывар-чаар материалдарны пландан муң тонна ажыр сээрткеш, күш-ажылга шылгараан чолаачыларның Николай Сафаровка удурткан бригадазының кежигүннери чоргаар хере базып эрткен.

Чыскаалганнарның аразында мурнакчыларның кайызын ол дээр. Оларның аразынга Чаа Шагаан-Арыгның хоочун тудугжузу Улустарның найыралы орденниң эдилекчизи бригадир И. М. Карпов, районнуң амыдырал хандырылга бүдүрүлге эргелелиниң шалыпчылары Е. Н. Маковкина, Д. Х. Данзырын, районнуң кижи эмнелгезиниң медсестразы Т. Б. Хертек болгаш өскелер-даа чораан.

Ноябрь 10 — Совет милиция хүнү

КОРУМ-ЧУРУМНУҢ ИДЕГЕЛДИГ КАМГАЛАЛЫНДА

БО ЧЫЛЫН бүгү совет улус Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 69 чыл оюн байырлыг байдалга демдеглээн соон дарый, Совет милиция хүнүн уткуурлар. Бо улуг байырлалын милиция ажылдакчылары бедик көдүрлүүшкүн-биле уткуп турарлар.

Партияның XXVII съездизиниң, СЭКП ТК-ның июнь (1986 ч.) Пленумунуң шиитпирлери-биле совет милицияның ажылдакчылары таныжкан болгаш боттарының ажылын үениң негелдезин ёзугаар эде тургузуп турар. Ылаңгыя корум-чурум үрээшкиннеринге удур профилактиктиг хемчеглерни күштелдирерин, күрүне болгаш хөй-ниити организациялары-биле бир демниг ажылдап чедип алырын, ниитилелге удур үүлгедиишкиннерге хөй-ниити киржилгезин калбартырын бирги черге-ниң сорулгазы деп санап турар.

Бистиң республиканың иштики херектер органнарының ажылдакчылары партияның XXVII съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар. Боттарының мурнунда салдынган сорулгаларны чогумчалыг күүседир дээш бүгү күжүн мөөннеп турар. Ниитиниң корум-чурум камгалалының пункттары ажылын идепкейжиткен, хөй-ниити дузалакчыларының саны өскен. Ол ышкаш кадрларның билиг-мергежили улгаткан, милицияның участок төлээлериниң корум-чурум камгалалынга ролюнуң өскенин барымдаалааш сөөлгү үеде бо участокче улуг кичээнгейни салган бис. Ооң түңнелинде республиканың хоорай, суурларында участок шагдаалаарының билиин, дуржулгазын, мергежилин бедиткен. Аңаа хөй-ниити, хамаатылар-биле ажылдап билир, тускай эртемниг кижилерни томуйлаан бис. Хоорайларда, суурларда корум-чурум үрээшкиннери кызырылгаа.

Сөөлгү ийи чыл дургузунда иштики херектер органнарының ажылында шынар талазы-биле улуг чаартылгалар болгулаан. Эргелеп башкарылга аппаратының ажылын улам сайзыраңгайжыдары-биле чаа-чаа килдистерни немээн, ИХК-лерде дежурный кезектери быжыглаттынган. Ол чорук кем-херек үүлгедиишкиннерин болдурбас, хөй-ниитиниң корум-чурумун камгалаар талазы-биле сорулгаларның чедиишкинниг күүселдезин чедип алыр арганы берип турар.

Республикада иштики херектер килдистериниң аразында калбарган социалистиг чарышка он үш килдис идепкейлиг киржип, болгарының харылап турар девискээрлеринге хөй-ниитиниң корум-чурумун быжыг тудуп турар. Ол ышкаш Барыын-Хемчик райкүүскомнуң ИХК-ның өртке удур инспекциязын, Кызыл хоорайда иштики херектер килдизин, Таңдыда ИХК-ниң байысаалга салбырын эки ажылдаан деп демдеглээн. Ында мурнакчыларның ажылы өскелерге эки үлегер-чижек болуп, төлептиг албан эрттирериниче кыйгырып турар.

Партияның XXVII съездизиниң соонда республиканың чер-черде [illegible] совет органнар хөй-ниитиниң корум-чурумунуң камгалалынче кол кичээнгейни салган. Райкомнарның пленумнарынга, Советтерниң сессияларынга социалистиг хоойлу-дүрүмнү сагып турарының дугайында айтырыгларны сайгарып турарындан бистиң ажылывыска улуг идиг болганын демдеглевес арга чок.

Кандыг-даа ажыл-херекке ында кадрлар бүгү чүүлдү шиитпирлээр болгай. Иштики херектер органнарының шугумунда база ындыг. Оон ажылдакчыларының харысалгазынче, дуржулгазынче партия, чазак кичээнгей салган. Ынчангаш бистиң республиканың партия, совет болгаш комсомол органнары 1983 чылдан бээр милиция шугумунга ажылдаары-биле хөй-хөй коммунистерни болгаш комсомолчуларны путевка-биле чоруткан. Оларның хөй кезии иштики херектер органнарында эрес-шудургу ажылдап турар.

«Эки кылган иш—элеп читпес алдар» деп үлегер-домак бар. Тыва АССР-ниң иштики херектер органнарында дааган ижинге харысалгалыг, хөй чылдарда бараан болуп келген мурнакчыларның саны чылдан чылче көвүдеп турар. Оларның дыка хөйү чазактың шаңналдарын чаалап ап турар. Оларның бирээзинге Кызыл хоорküүскомунуң иштики херектер килдизиниң ажылдакчызы О. Р. Антов хамааржыр. Ол албан-хүлээлге күүселдезиниң үезинде эрес-дидим чоруу дээш Кызыл Сылдыс ордени-биле шаңнатткан. Хову-Аксыда милиция салбырының начальниги Н. Н. Курлин база ол шаңналга төлептиг болган. Милицияның подполковниги Е. С. Огоренкога «ССРЭ-ниң Иштики херектер министерствозунуң алдарлыг ажылдакчызы» деп атты тывыскан. Сүт-Хөл райкүүскомунуң иштики херектер килдизиниң байысаакчызы, милицияның капитаны Х. С. Белекке ССРЭ-ниң Иштики херектер министерствозунуң хүндүлел бижиин чоокта чаа тывыскан. Республиканың ИХМ-ниң хүндүлел бижии-биле социалистиг өнчүнү оорлаар болгаш самчыгдаар чоруктарга удур демисел чорудар килдистиң ажылдакчызы А. Н. Гулевич шаңнатткан. Олардан өске чүгле бо чылын безин дыка хөй кижи шаңнатткан. Ол дээрге үстүнде ады киргеннерниң база өскелерниң-даа эрес-дидим ажылының үнелели-дир.

Милицияның бөгүнгү тергиннери дээрге улуг дуржулгалыг, билиг-мергежилиин өскелерге харам чок дамчыдып чоруур хоочуннарның дүүнгү өөреникчилери-дир. Хөй-хөй кижини бистиң берге болгаш нарын иживиске чаңчыктырган, амдаа бодунуң дайынчы туружунда хевээр ажылдап чоруур хоочуннар бисте эвээш эвес. Оларның аттарын чоргаарал-биле бөгүн адаар бис. Ол дээрге С. Н. Намчилов, Е. Ф. Волков, Ш. Д. Данзырын болгаш он-он ишчилер-дир. Олар-биле чаңгыс одуругда мурнакчылар — милицияның сержантылары Г. А. Инаев, В. Ш. Монгуш, лейтенантылар Т. Н. Хитерашвили, Г. Д. Донгак, биче сержант А. К. Бестек олар төлептиг бараан болуп турар.

Республиканың иштики херектер органнарының ажылдакчыларының мурнунда тургустунган сорулгалар улуг. Хамыктың мурнунда партияның болгаш чазактың арагалаашкынга болгаш алкоголизмге удур, күш-ажылчы эвес орулгалар алыр чоруктарга удур ап турар хемчеглерин күүседир хүлээлге бисте онаажып турар. Бо ажылды чер-черде чорудуп турза-даа, чамдык чедир кылбайн турар чүүлдеривис бар. Ооң уламындан арагалаар чорук ам-даа бар, хуузунда байыыр сорулга-биле ниитилелге удур үүлгедиглер ам-даа уламчылавышаан. Бо талазы-биле ам-даа шыңгыы ажылдаары, эде тургустунары бистен негеттинип турар.

Совет милицияның ажылдакчызының төлептиг адының дугайында бисте ажылдап турар кижи бүрүзү ханызы-биле медереп билзин дээш кылыр ужурлуг чүүлдеривис хөй. Чүге дээрге милиция ажылдакчыларының талазындан дааган ижинге харысалга чок, корум-чурум үрээр чоруктар база үндезини-биле чайлаттынмаан. Оон когун үзер ужурлуг бис.

Д. ХОВАЛЫГ,
Тыва АССР-ниң иштики херектер министриниң оралакчызы.

Кызыл хоорküүскомнуң иштики херектер килдизиниң паспорт столунуң начальниги, милицияның капитаны В. Д. Немкина бо албанга хөй чылда ажылдаан мурнакчыларның бирээзи. Дааган ижинге харысалгалыг чоруу, хөй-хөй аныяктарны бо мергежилге хандыкшытканы дээш Валентина Дмитриевнага «Мергежилдиң тергиини» деп атты тывыскан.

ЧУРУКТА В. Д. Немкина.
В. Кара-Салдың фотозу.

МИЛИЦИЯ АЖЫЛДАКЧЫЛАРЫНЫҢ АМЫДЫРАЛЫНДАН

Совет милицияның ажылдакчылары баштайгы медээ ёзугаар чедип келир, олар чурттакчыларның амыр-дыжын, социалистиг өнчү-хөреңгини идегелдиг камгалап турар. Оларның амыдыралы-биле холбашкан медээлерни моон адаанда парладывыс.

КИШИНЕВТАН МЕДЭЭ

Милиционер кижи кажан-даа дайынчы туружунда, ол чүгле албан хаап турар үезинде эвес, хостуг үезинде база хүлээлгезин утпас. Ол мергежилинге шынчызын Молдавияның Суворов районда иштики херектер килдизиниң ажылдакчылары — паспорт столунуң начальниги, милицияның капитаны А. Кирнов, участок төлээзи, милицияның лейтенантызы И. Нашко болгаш орук-хайгаарал албанының инспектору, милицияның старшиназы Л. Малаки олар көргүскеннер.

Бо эштер Слободзею суурже хууда ажыл-херээ кылып чорупканнар. Аңаа хенертен ыш көрүп кааннар, ол чуртталга бажыңындан үнүп турган. А. Кирнов биле И. Нашко олар ээжикти дораан үреп киргеннер, а Л. Малаки өрт шериглерин сүрүп, чоогунда суурже маңнапкан.

Кажан өрт өжүрүкчүлери чедип келирге, чалбыыш чавырылган болган. Милиционерлер боттарының хүлээлгезин күүсеткеш, ээжикти катап шоочалааш, оруун уламчылап чорупканнар.

ГРОЗНЫЙДАН МЕДЭЭ

— Бүгү постулар дыңнаңар! —деп, шыңгыы үн рация дамчыштыр дыңналган. — Орукка ак өңнүг... дугаарлыг «Жигулини» тудуңар! Чолаачызы ээрик хевирлиг-дир. Светофорлар-даа, пост шагдаалары-даа медээлеринге харыылавас-тыр.

— «Үжен алды дугаар» — дыр мен—деп, Яков Ботвинкин харыылаан. Оон улаштыр чүнү чугаалааны орта дыңналбаан, хайгыыл машинизы турган черинден ыңай болган. Орукта дугуй кырында айыыл чоруп турар-дыр, ол чүнү-даа үүлгедип болур, дораан тудар херек. Ооң-биле кады Чечен-Ингуш АССР-ниң ИХМ-ниң КАИ-зиниң орук-хайгаарал албанының инспектору Павел Нефедьев чораан.

Олар удаваанда орук дүрүмнүң хажыдыкчызын тудуп алганнар. Кандыг-даа документ чок чолаачы туттурган, ол ээрик болган, ону туткан ажылдакчыларның шуптузун ажылдан үндүрүптер деп кыжанган. Ынчалза-даа дидим КАИ ажылдакчыларынга чагыртпаар ужурга ол таварышкан.

Грозный хоорайда арагалаашкынга удур демисел чыңдыг. Ылаңгыя КАИ ажылдакчылары ээрик чолаачыларга өршээл көргүспес; оруктарда хыналдалар, автоажыл-агыйларда рейдилер үзүктелбейн турар.

УЗБЕКИСТАНДАН МЕДЭЭ

Ташкент областың Галабин районда Киров аттыг колхозту соңнай, мурнай даргалаан Н. Карджаулов биле А. Дуйсебеков олар хөвең чиг эдин белеткээриниң белен аргазын тып алганнар. Оларның «дуржулгазын» областың социалистиг өнчүнү оорлаар чоруктар-биле демисел килдизиниң начальнигиниң оралакчызы А. Убайдуллаев [illegible] берген. Ооң түңнелинде кеземче херээ оттуртунган болгаш даргаларның «ажыл-херээн» кылын-кылын томнарда долдуртунган. Суд сандайынга чүгле ол ийи дарга эвес, меге немей бижилге кылырынга киришкен 12 кижи база олуруптан.

(СЭТА).

ОЛАР—ИДЕПКЕЙЛИГ ДУЗАЛАКЧЫЛАРЫВЫС

УЛУСЧУ ДРУЖИННИКТЕРНИ милицияның идегелдиг дузалакчылары дээри таварылга эвес. Хөй-ниитиниң корум-чурумун быжыглаар херекке оларның салыышкыны улуг. Оларның ажылынга хамаарыштыр эки сөстерни Совет милиция хүнүнде чугаалаары чаагай чаңчыл.

Районнуң чурттакчылыг черлеринде эки тура улусчу 133 дружина бар. Хөй-ниитиниң корум-чурумун быжыглаар херекте 1100 [illegible] киржип, корум-чурум камгалалынга милиция ажылдакчылары-биле [illegible] эгин кожа туржуп турар. [illegible] мергежил, эртем-билиг талазы-биле алыр болза, аңгы-аңгы. Дыка хөй коммунистер, комсомолчулар, партия кежигүнү эвестер, бүдүрүлге мурнакчылары, хоочуннар хөй-ниити [illegible] хүлээлгезин ак сеткилдиг күүседип турар. «Барлык» совхозта, Кызыл-Мажалыктың харылзаа белдииринде, «Тыва даг-дүгү» комбинатта улусчу дружиналарның ажылы эки. Ук бүдүрүлге черлериниң удуртукчулары, партия, профэвилел, комсомол организациялары дружинниктерниң ажылынга [illegible] көргүзүп турар. Ооң-биле кады мал оорлаар чоруктар-биле демисел чорудар тускайжыттынган дружиналар районнуң суурларында бар. Ниитиниң, хамаатыларның мал-маганын оорлаан кижилерни [illegible] талазы-биле биче эвес арга-дуржулганы мөөңнээн дружиналар оларның аразында база бар. Дружинниктерниң милицияга дузазын хүн бүрү көрүп турар бис. Аңаа хамаарыштыр дараазында чижектерни маңаа киирип көрейн. «Барлык» совхозтуң дружинниктери Бижиктиг-Хая сүт-бараан фермазынга кем-херек үүлгеткен кижини туткаш, милицияга хүлээткен. Хөй-ниитиниң черинге ээрик чораан 168 кижиниң улусчу дружинниктер тудуп, милицияның ээриктер сергедир черинге киирген. Хүлээлгезин ак сеткилдиг күүседип турар дружинниктерге Д. Долзатмаа, [illegible] Иргит, Д. Хомушку, Е. Сат, Б. Хомушку болгаш оон-даа өскелер хамааржыр.

Чурттакчылыг черлерге, хөй-ниити черлеринге корум-чурумну быжыглап тударындан аңгыда, социалистиг хоойлу-дүрүмнү чоңга тайылбырлаар, пропагандалаар херекке үлүүн [illegible] бар. Оларга дружинниктер С. Саая, Э. Кужугет, М. Хоюг-оол, Д. Монгуш болгаш оон-даа өскелер хамааржыр.

Хөй-ниитиниң корум-чурумун быжыглаары-биле оларга көргүскен улуг бүзүрелди шынзытпайн турарлар бар. Чижээ, «Барлык» совхозтуң Хөндөлең салбырында, «Дөң-Терезин» совхозта, Кызыл-Мажалыктың эът комбинадында эки тура улусчу дружиналарның ажылы негелдеге дүүшпес. Ээлчеглиг дежурныйлашкынче эвээш саныг үнер ийикпе, азы хайгааралдарже үнери-биле көрдүнген графиктиң хажыдал [illegible] бээр таварылга оларда бар. Моон кандыг түңнел үндүрүп болурул? Ук бүдүрүлге черлериниң удуртукчуларының талазындан улусчу дружиналарның ажылынче кошкак кичээнгей угландырып турарын айтыр апаар. Күш-ажылчы коллективтерде сагылга-чурумну быжыглаарынга дружинниктерниң үлүү база улуг болуру чугаажок.

О. САЛЧАК,
Барыын-Хемчик райкүүскомунуң иштики херектер килдизиниң ажылдакчызы.

Делегей медээлери

КЫДАТ УЛУС РЕСПУБЛИКА

ПЕКИН. Кыдат улустуң даштыкы-биле найырал ниитилели болгаш кыдат-совет найырал ниитилели Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 69 чылы-биле холбаштыр байырлыг хурал эрттирген. Улуг Октябрьның кижи төрелгетенниң төөгүзүнге чаа үе-чаданы ажытканын, делегейниң пролетар революциязының төөгүзүнге, дарлаткан улустарның хостаарының херээнге кончуг улуг үлүгнү киирген аңаа демдеглээн. Ол марксизм-ленинизмниң идеяларын Кыдатка чедирген. Ооң ачызында чурт хосталгаже орукту тыпкан.

Кыдат биле Совет Эвилелиниң аразында кады ажылдажылганы быжыглаары ийи чурттарның улустарының, бүгү делегейде тайбыңның эргежыктарынга дүгжүп турар деп демдеглээн.

(СЭТА).

ВЬЕТНАМ СОЦИАЛИСТИГ РЕСПУБЛИКА

ХОШИМИН. Улуг Октябрьның 69 чыл оюнга тураскааткан вьетнам-совет найыралдың декадазы ВСР-де эртип турар. Вьетнам коммунистерниң партиязының VI съездизиниң бүдүүзүнде ол декада республикада политиктиг чугула кампания болу берген.

Чурттуң мурнуу чүгүнде янзы-бүрү хөй санныг хемчеглерни организастап чорудуп турар. Вунгтауга ВСР-ниң мурнуу чүгүнде эрик чоогунга нефтиниң болгаш газты шинчилээр болгаш казып тывар талазы-биле каттышкан бүдүрүлге чериниң — «Вьетсовпетронуң» интернационалдыг коллективиниң тускай эртемниглери болгаш ажылчыннары чыглып келген. Совет болгаш вьетнам тускай эртемниглер болгаш ажылчыннар чаа чедиишкинни чедип алган: Вьетнамда баштайгы чүс тонна үлетпүр нефтизин алганнар. Ынчаар республиканың улус ажыл-агыйының чаа адырының — нефть казып тывар адырының үндезини салдынган.

Хошиминде совет фильмнериниң, фотоделгелгелериниң неделязы ажыттынган. Хөй-ниитиниң төлээлекчилериниң байырлыг хуралдары боол турар.

СИРИЯ АРАБ РЕСПУБЛИКА

ДАМАСК. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 69 чыл оюнга тураскааткан хөй-ниитиниң массалыг митингизи Сирияның найысылалынга болган. Аңаа Сирия Араб Республиканың партия болгаш күрүне удуртукчулары, чурттуң депшилгелиг национал фронтузунуң удуртулгазының кежигүннери, араб сирий-совет найырал ниитилелиниң активчилери киришкен.

Улуг Октябрь кижи төрелгетенниң төөгүзүнге үндезин эргилдени болдуруп, делегей [illegible]тарының чаа эраны ажыткан деп, Араб социалистиг катап тургустунуушкун партиязының регионалдыг удуртулгазының кежигүнү, араб сирий-совет найырал ниитилелиниң президентизи Вахиб Таннус митингиге чүве чугаалааш медеглээн.

ЙЕМЕН АРАБ РЕСПУБЛИКА

САНА. Улуг Октябрьның 69 чыл оюнга болгаш йемен-совет найырал неделязының ажыттынганынга тураскааткан байырлыг хурал Йемен Араб Республиканың найысылалынга болган. Хуралга санал бергеннер бот-боттарын хүндүлежиринге үндезилеттинген найыралдыг харылзаалар Совет Эвилелин болгаш ЙАР-ны холбаштырып турар деп демдеглээннер. Ол харылзаалар үр хуусаалыг төөгүлүг. 1984 чылда ат салган ийи чурттуң аразында найырал болгаш кады ажылдажылга дугайында керээ совет-соңгу-йемен харылзааларга чаа идигни берген.

Санадан аңгыда Хадджа болгаш Ходейда хоорайларга янзы-бүрү хемчеглерни ап чорудар.

АНГОЛА УЛУС РЕСПУБЛИКА

ЛУАНДА. Улуг Октябрьның 69 чыл оюнга тураскааткан Совет Эвилелиниң Анголада хүннери эгелээн. Оларга Узбек ССР-ниң, а [illegible] ышкаш ыр-хөгжүмнүң «Ялла» дээр сураглыг узбек ансамбли киржир. Совет Узбекистанның хүн бүрү амыдыралының болгаш чедиишкиннериниң дугайын көргүзүп турар делгелге Анголаның найысылалында ажыттынган.

АМЕРИКАНЫҢ КАТТЫШКАН ШТАТТАРЫ

ВАШИНГТОН. Делегейде эң баштайгы социалистиг күрүнени тургусканы XX чүс чылдың эң улуг болуушкуну болган деп, сураглыг американ чогаалчы Маргарет Рэндолл медеглээн. СЭТА-ның корреспондентизинге интервьюзунга Октябрь революциязы кижи төрелгетенниң төөгүзүнде чаа үе-чаданың эгелээшкининиң дугайын чарлап үндүрген деп, ол демдеглээн. Улустуң эрге-чагыргазы эң баштайгы келгени күрүнени ол тургускан. Бодунуң даштыкы политиказын тайбың кожа-хелбээ доктаашкынның принцивин үндезин болдурган күрүнени тургускан деп М. Рэндолл чугаалаан.

Улуг-хүн көзенээ

Кижи болгаш ооң ажыл-херээ

ОРУКТАР ТАЙБЫҢ-НА БОЛЗУН...

Чолаачы А. Н. Бучин маршал Г. К. Жуков-биле кады дайынның оруктарын дургаар 170 муң километрни эрткен. Ол хөй болуушкуннарның херечизи болгаш киржикчизи болган. А. Н. Бучин биле ПМА-ның корреспондентизиниң беседазын номчукчуларга бараалгадыр-дыр бис.

— Александр Николаевич, дайын деп чүл дээрзин эки билир салгалга хамааржыр кижи болгай силер. Ада-чурттуң Улуг дайынының дугайында чүү чүве сагыжыңарга хөй кирерил?

— Чүнү кирбес дээр силер. Г. К. Жуковтуң «Сактыышкыннар болгаш бодалдар» деп номунуң бо экземплярын чүнүң-даа мурнунда силерге көргүзейн. Ында маршалдың холу-биле мынчаар бижээн болду: «Хүндүлүг Александр Николаевич Бучинге. Ада-чурттуң Улуг дайынының фронтуларының бүгү оруктарын мээң-биле кады эрткен, эң эки чолаачымга. Г. Жуков. 1970 чылдың XI ай 15-тиң хүнү».

Дайынга хамаарыштыр хууда сактыышкыным чүл дизе, 1941 чылда бистиң аткаарлап турганывыс аар-берге хүннерни, Ельн чоогунга болгаш Москва дээш тулчуушкуннарны, Курск дээрбээзинге, Украина дээш тулчуушкуннарны Польшаны хостааның сактып тур мен. Оон соонда — Германия, Берлинни алганы. Меңээ кажан-даа уттундурбас чүве болза, өөрүшкүнүң карак чажы, Ленинград бүзээлээшкининиң чаза тавараанда өөрүшкүнүң карак чажының төктүп турганы. Эр улустуң караанын чажы бүлдеңейнип балып турда кижиниң угаан-бодалындан кажан-даа уттундурбас чорду.

А бистиң амгы хүннеривисте ядролуг халап эгелээр болза Черге чүү болур дээр силер. Бөмбүрзекке амыдырал төнүп каар болгай-ла. Ынчангаш «сылдыстар дайынынарынга» белеткенириндеи АКШ-тың чазааның ойталаарынга чүү чүве шаптыктап турар чүве, кижи кайгаар-дыр.

1945 чылда американнар-биле найыралдыг ужуражканывысты утпаан мен, тайбыңны чедип алыр дээш фашизмни кады чылча шаап, тиилээн бис деп санап чоруур мен.

— Аас-кежик боор, силерниң амыдыралыңарга тайбын хүннериниң оруктары дайын оруктарындан узун болган...

— Ындыг, ындыг. Шынап-ла аас-кежик-дир ийин. Ынчангаш тайбын үениң профессиялары дайын профессиялары болбазын деп күзеп чоруур мен. Оруктар күрүнелерни харылзаштырып, кижилерни чоокшулаштырып турар. Беҗен чыл ажыг үеде чолаачылап келген кижиге бүзүреп көрүңер. Мээң ачам машина чарыжынга үргүлчү киржип чораан кижи, ынчангаш ооң дөрт оглу бистер мотоциклет спортунга ынак чордувус, кыс дуңмавыс безин мотоцикл мунап чораан.

Москва чоогунда Планерная дээр станцияга кросс талазы-биле улуг маргылдаага улуг акым Сергей-биле киржип турувуста дайынның баштайгы хүнү эгелээн. Тиилелге хүнүнге чедир дайылдаштым, а акым Сергей 1942 чылда дайын шөлүнге өлурткен...

— Силер спорт мастери, Москваның чемпиону, а 1947 чылда ССРЭ-ниң рекордсмени чораан болгай силер. Мотоцикл чарыжынга силерниң сонуургалыңарны Г. К. Жуков канчаар көөр турганыл?

— Билип, деткиир хире кижи чораан. Бир катап, Тиилелге соонда чүве, чурттуң маргылдаазынга киржирн-биле мени чорударын маршалдан дилээн кижи мен. Ол чүгле: «Ооң черле херээ бар чүве бе, Александр Николаевич? Озал-ондак болза канчаарыл?» — деп, айтыргаш, чөпшээрээн чүве.

— Александр Николаевич, тайбың үеде каш километр оруктарны эрткен ирги силер?

— Харылаары берге айтырыг-дыр. Ам-даа ажылдап-ла турар-дыр мен, келир чылдың февральда чедиинээр мен. Дайын төнген соонда маршал Жуковту ийи чыл сөөрткен мен, ооң соонда халаштым. Улаштыр-ла чолаачылай бердим. «Совтрансавто» дээр фирмага үжен ажыг чылдар дургузунда үзүктел чок ажылдадым. Бир рейсче үнерге-ле беш-алды муң километрни эртер чүве. Европаның хөй-ле чурттарынга чүъктерни чедирдим.

— Ол-ла чоруп тургаш, хөй-ле солун ужуралдарга таварышкан боор силер аа?

— Кандыг-даа чуртка баргаш, кандыг-даа оруктарны эрткеш найыралдыг бөдүүн кижилерге ужуражыры солун боор чүве. Сеңээ дузалажып бээрге, оларга дузалаар апаар. Ол чокка хоржок. Ылангыя чолаачы улуска ындыг. Чижээ, даштыкы чурттардан келген чолаачылар орус соокка шыдамык эвес болур, биске база-ла берге, ынчалза-даа чаңчыгып калган улус оларга бир-ле чүвени сүмелеп, айтып дузалажы бээр.

ГДР-же эрткен чылын чорааным солун болган. Тюрингияда Зуль дээр округтуң солунунуң байырлалынга мени чалаан. Янзы-бүрү мергежилдерниң кижилери-биле ужураштым, ылангыя школачылар-биле ужурашканым кажан-даа уттундурбас. Оларга маршал Жуковтуң дугайында хөйнү чугаалап берген мен.

— 1985 чылдың төнчүзүнде океан ындынга база четкен сурагдыг болдуңар аа?

— Ийет, бо аңгы төөгү чүве. Ооң байдалы база бир янзы. АКШ-тың каң ээлдирикчилериниң болгаш автомобиль тудугжуларының профэвилелиниң делегациязы ССРЭ-ге аян-чорук кылгаш, аңаа харыы кылдыр АКШ-ка баарынче бистиң улусту чалаан. Мен база чоруур ужурлуг турган мен. Хуусаа чыгап келгенде АКШ-тың күрүне департаментизи чүүлен чүве ийик, бир-ле чүведен «корткаш» ынаар баарын биске чөпшээревейн барган.

Ынчанмыжежок океан ындынга чорааным шын. 1985 чылдың октябрьда совет профэвилел делегациязы-биле кады Канадага чордум. АКШ-тың күрдепартментизиниң чөпшээрел бербээниниң соонда чорааныңыс ол чүве. Чээрби кижи бис: балыкчылар, токарьлар, чолаачылар, ажылчыннар... Мурманск, Москва, Красноярск, Новосибирск хоорайлардан хөй мергежилдерниң төлээлери аңаа чораан. Океанның кайы-даа талазында чурттап турары хамаан чокка ажылчын кижилер чүгле тайбыңны күзеп турарынга бүзүрээн бис. Ол дугайын Канада фермерниң бажыңынга, Торонтода Форд дээр заводтуң цехтеринге киргеш, бүзүреп көрген мен.

Александр **ПОЛОЦКИЙ,**
(ПМА).

КОГАРААННАР — БАЛЫКТАР БОЛГАН

ПАРИЖ. Алкогольдуң өлүмнүг айыылының база бир чижээзи Эро дээр француз департаментиге болган болуушкун бадыткаан: Алкогольдан хораннанганнар Монпелье хоорайны кежир агып чыдар улуг эвес Мосон хемниң «чурттакчылары» — балыктар болган. Ол хоорайда арага бүдүрүп үндүрүп турар бир бүдүрүлгениң ажылчыннарының харысалга чогу-биле хемче 40 муң литр арага агып кирген. Оон түңнелинде алкогольдан чеди муң ажыг балык хораннанып өлген.

ШЫДЫРАА

Владимир Ильич шыдыраага сес-тос харлыында ойнап эгелээн. Ол эгезинде ооң баштайгы башкызы болур ачазы-биле, акызы Александр Ильич-биле, сөөлүнде мээң-биле, дуңмазы Оля-биле ойнап турган. Меңээ ол кончуг шыңгыы башкы турган, ынчангаш мен кошкак көш кылыпкаш, дедир чандырып алырын чамдыкта чөпшээрежиптер, ачам-биле ойнаарынга күзелдиг турган мен.

Владимир Ильичиниң дедир көшпес, ыяап-ла чүнү туткан-биле көжер деп эки дүрүмү бар. Ол дүрүмнү бодуу-даа шыңгыы сагыыр, ойнап олурган эжинге-даа дедир көжерин чөпшээревес турган. Шыдыраага ынактарның, эң ылаңгыя чаа эгелеп чоруурларының ортузунга дедир көшпес деп дүрүмнү шоолуг сагывас, кошкак көш кылыпкаш азы бодазын алзыпкаш катап эде көжер, байдалды катап тургузар чоруктар хөй таваржыр. Ол багай чаңчыл, шынап-ла, ойнакчыны-даа үрээр боор чүве. Кандыг-бир бода азы оолга дегбейн чыткаш, аңгы-аңгы комбинацияларны чедир бодап, ийи-үш көш бурунгаар санааашкыннарны, анализти чедир кылып албайн чыткаш кижилер далажыр, бодал чок көш кылыр, ооң уламындан болу-даа кылыктаныр, ойнап орган эжин-даа хыйландырар чоруктар тургулаар.

Самарага шыдыраа кежээзинге болган анекдот хевирлиг мындыг таварылганы сактыр-дыр мен. Элээн хөй хөлге ойнаан, көрүкчүлер база бар болган. Ынаар азыгда столга ойнап олурган кайызы-даа чодур-чоон шыдыраачылар кажүн дедир чандырыжып, аразында маргыжып, ыыт-шимээн үндүрүп эгелээннер. Оларның бирээзи шала турган нояның көрбейн, өске көш көжүпкен, өскези нояны аспактап алгаш салбайн барган, баштайгызы нояның дедир хунаап алыр дээш кызыткан турган, оларның кайызы-даа тура халчып келген турганнар. Ол шимээн аразындан Владимир Ильичиниң үнү дыңналган: «Нояныңар карманыңарже чажырып алыңар!».

Ол шыдыраа оюнун шыңгыы көөр, «чиик» салыгларга хөңнү чок турган. Кошкак ойнакчылар-биле ол баштай күштүг дециеп алыры-биле кандыг-бир боданы баш удур берип каар турган. Удурланыкчызы болуунуң адын баксыратпас дээш ол саналдан ойталаан болза: «Демисежир, боданыр, камгаланып үнер байдал тургустунмас салыгны ойнааныны ажыы чүү боор» — деп харылаар турган. Мен ооң тевезин чокта бо-ла удуп аптар апарган, ам аъдың ап каавыт деп дилээримге: «Үш улаштыр удуптар болзуңза, ынчан аът чок ойнаар мен»— деп негелде салган.

Чамдык кижилер шыдыраага, күш үндүрбейн-даа турган болза, удуп алырынга кончуг ынак болгай. Владимир Ильич ындыг эвес, шыдыраа оюнунуң үезинде берге байдалдан уштунуп үнер дээш демиселге, эң эки көш кылырынга, удурланыкчызын база ындыг байдалга таварыштырарынга ынак турган. Удары азы уттурары ону ындыг-ла кончуг сонуургатпас турган. Удурланыкчызының шыырак көшкен көштерин аажок сонуургаар, ойнап олургаш частырыг кылгаш, чиик удупкан болза, «мен утпадым, сен бодуң уттуруп алдың» — деп кыжырыыр турган.

Владимир Ильич он беш харлыында ачазын удуптар апарган. Бир-ле катап Илья Николаевич (1885-86 чылдың кыжы) чемненир өрээлге кирип келгеш, мынчаар чугаалаанын сактыр-дыр мен: «Володя, сен мени шыдыраага удуптар апарган-дыр сен. Ам НН-биле таныжып алгаш, ооң-биле ойнаар болзуңза эки-дир, ол Симбирсктиниң эки шыдыраачыларының бирээзи болгай». (Ильиңн дээрзи ынчан бистиниге келбейн турган).

1886 чылдың чайынында Владимир Ильич акызы Александр-биле аразында матч чарлап алгаш, аажок ойнап чайлааннар. Матчының негелдези болгаш түңнели кандыг болганын уткан-дыр мен, демисел кончуг шыңгыы болган чүве. Оларның кайызы-даа шыдыраа хөлүндеи адырылбайн, шак-шагы-биле олуруп-ла турганын сактыр-дыр мен. Оларның оюну ынчан меңээ ужур-утказы билдинмес, ырын турган база олар оюн үезинде маргышпас, харын-даа аразында чугаалашпас-даа турганнар.

Ол үеде оларның оюнунуң шынарының, күжүнүң дугайында даараазында фактыны барымдаалап чугаалап болур. Ол-ла чайын Александр Ильич Казань губерниязының Кокушки суурунга чурттап турган, ол черниң эң шыырак ойнакчызы, бирги разрядтың шыдыраачызы кижи-биле деңге ойнап турган.

Александр биле Владимир Ильич алышкылар чайгы дыштанылга үези-даа болза, чүгле кежээлерде ойнап турганнар. Эртенги шактарны олар өскээр чарыгдап турганнар. Ынчан улуунуң хары 20, бичиизиниң — 16 турган. Ону бодап көөрге, оларның кайызы-даа ынчан-на бүгү чүвени шыңгыы көрүп, угаан-бодалы быжыга бергениң херечилеп турар-дыр.

Ол чайын, ачавыстың мөчээниниң баштайгы чылында бис бажыңнывыс Свиягага хемче талазында өрээлинге чурттап турган бис, хоорайның төвүнче талазын өске чурттакчылар ээлеп турган. Кудумчуже үнген улуг хаалга талазында бичии өрээлге ийи алышкының аразынга шыдыраа демиселя чорул турган чүве.

Бир мындыг таварылганы база эки сактыр-дыр мен. Оларның кайызы-даа хелче көрүп алган аажок боданган органнар. Сонга ажык. Бистер даштыгаа ойнап турган, ыыт-дааш чок боданган ийи кижини сонга өттүр көөр турган бис. Бир он ийи хире харлыг бичии уруг сонгаже халып чоруткаш: «Кара-бажыңнаткан кижилер ышкаш олурлар-лаа»—деп алгыра каапкаш, маңнап келген. Алышкылар сонгаже деңге көрүнгеннер. Ээлүүт демир херимни олар көрбээн болбайн аан. Ынчалза-даа оларның амыдыралынга албан таваржыр деп чүвени билип-даа турган чүве дег болганнар.

Мен Владимир Ильич-биле шыдыраага 1903 чылда сөөлгү катап ойнаан мен. Ынчан ооң бажыңынга шыдыраа безин чок турган, улус шыдыраа ойнап турар бир-ле бичии кафе бар турган, аңаа барып ойнаан бис. Владимир Ильич «Чүнү ижер сен?» — деп меңден айтырган чүве. Ол официантыны чалап алгаш, бир стакан пиво, бир стакан кара кофе чагыткаш: «Пиво ижер хөңнүм чогул» — деп кагды. Бир салыгны дөрт шак ажыр ойнап келдивис. Аңаа олурган улустар сөөлүнде кээп харын-даа бисти кочулап эгелээннер.

Революция сөөлүнде Владимир Ильич шыдыраа колдуунда ойнавайн барган; хостуг үезинде ол баг кагар, селгүүстээр, аңнаарынга ынак турган.

(«Ленин болгаш Симбирск» деп номдан).

МААДЫРЛАР БИСТИҢ-БИЛЕ КАДЫ

КАЗАХ ССР. Кустанай областың Тарановское суурунда төрелдеринге иштики херектер майору Л. П. Телятников чедип келген. Чернобыль кырынга хай-халап диргелип келгенде, аңаа удур баштайгы дидим базымны кылганнарның бирээзи ол. Чернобыль АЭС эң-не нарын байдалга турда, шеригжиттинмээн өрт шериниң кезээниң начальниги Леонид Петрович Телятников удурткан өрт шериглериниң карак кызыл, дидим болгаш дүвүрел чок хөделиишкини өрттүг хайгааралга ап, станцияның өске блоктарынче чалбыраашты өөскүп чоруй баарын болдурбаан. Чүү чүвеже, кандыг базымны кылып турарын олар билип турган: дозиметристер айыыл болуп болурун баш удур сагындырган турда-даа, олар ону херекке албааннар.

Кижи кандыг-даа калыгдошкун шылгалдаа эртсе, салым-чол ону кайнаар-даа октапса, чаш шаанда эң баштайгы базым кылган, бирги сөстүг адаан чери, ада-иезиниң өннүктериниң доктаамал манап турары төрээн бажыны ону кажан кезээде бодунче кыйгырып турар. Бо удаада база-ла ындыг болган. Леонид Петровичиниң ооң чаңгыс чер чурттуглары чылыг-чымчак өөрүшкү-биле уткаан. Маңаа өске төрээн черинге турда, Чернобыль АЭС-ке болган айыыл-халапты чайладып турар үеде көргүскени маадырлыг эрес-дидим чоруу дээш аңаа Совет Эвилелиниң Маадыры атты тывысканының дугайында өөрүшкүлүг медээ келген.

ЧУРУКТА: Телятниковтарның улуг өг-бүлезинче өөрүшкү ээп келген. Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчизи, курлавырда полковник Петр Николаевичиниң — Маадырның адазының арнында дырышкактары безин херли берген, авазы Татьяна Потаповнаның арнынга хүлүмзүрүг чайнай берген. Леонидти ооң сагыш човаачал угбалары, дуңмалары долганып келген, чээнери даайынга чоргаарланып органнар.

В. ДАВЫДОВТУҢ фотозу.
СЭТА-ның фотохрониказы.

сонуургактарга

АМДАННЫГ ЧЕМ

Арбуз үрезиннери — кыдаттарның ынак чеми. Синьхуа агентствозунуң дыннадып турарын ёзугаар алырга, кыдаттар арбуз үрезинин кинотеатрларга, дуъштеки чем соонда, шайлап ора, телеэкран баарынга олура, өннүктери-биле чугаалажып-даа ора казып турар. Ол дээрге чаңгыс-даа кыдат өг-бүлениң оюп эртпези чакчыл болган чеми. Кыдат медицина арбуз үрезининиң кадыкшылга ажыктыг чем деп санап турар.

«Мээң өг-бүлем чылда он килограмм ажыг үрезинни казып турар» — деп, «арбуз үрезининиң найысылалы» Уха чурттуг У. Шибао чугаалап турар. Чөөн Кыдатта чаптылган Аньхой можуда Ухада 58 фабрика арбуз үрезинин болбаазырадып турар, дузаан, чигирлээн, кремнээн... үрезиниң 30 ажыг хевирин 650 магазин садып алыкчыларга сүмелеп турар.

ҮШКҮ ЧҮРЕК

«Йозеф Виммерниң үшкү чүрээ» деп эгелиг медээ-биле австри парлалга Инсбрук эмнелгезиниң кезер эмчилериниң кылганы аңаа эвес кезиишкин дугайын дыңнаткан. 1983 чылдың октябрьда австри эмчилер Вергля (Тироль) хоорай чурттуг, 55 харлыг кижиниң чүрээнге кезиишкинни кылган. Ынчан аңаа донорнуң кадык чүрээн оон бодунуң чүрээ-биле кады ажылдаар кылдыр таарыштырган. Оон бээр аарыг кижиниң байдалы эки турган. Бо чылдың сентябрьда ооң чүрээнге ээлчеглиг хыналда кылырга, чүректерниң ажылдаарында көскү өскерилге бар болган. Ээлчеглиг кезиишкин ийи чүректиң тудуш турган черинде кылын сорбу оларның ажылдаарынга шаптыктыг болган деп тодараткан. Виммерниң тынын алыр кара чаңгыс арга — аңаа үшкү чүректи салыры. Кезиишкин үезинде ооң бирги (бодунуң) чүрээн кезип каапкаш, үшкү донор чүрээн салган. Кезиишкин эки эрткен. Амгы үеде аарыг кижиниң байдалы экижип турар.

ЭМНЭЭР... ИШТИКИ ХЕП

Синьхуа агентствозунуң дыңнадып турарын ёзугаар алырга, Шанхайның медицина институду чамдык кеш аарыгларын эмнээр иштики хепти чогаадып үндүрген. Эмнээр шынарлыг ол хепти ийи неделя дургузунда кедерге, кештиң чамдык дерматиктиг аарыгларындан аарып турар кижилерден чүс кижиниң 95-ки-ле, кандыг-даа доора өскерилге чокка экижип турар болган. А хептиң эмнээр шынары ону чуп каапкан соонда-даа өскерилбес.

Сезен сес харлыг Ляп Сюаньциин чээрби чыл дургузунда дерматиктиг аарыгдан аарып келген. Эмнээр иштики хепти чартык ай кеткеш, мурнуку байдалындан оранчок экижээн дээрзин агентство дыңнадып турар.

Институттуң эртем ажылдакчылары ындыг эмнээр уктарны болгаш идиктерни база кылган.

АЛЫКСАК-ЧИКСЕКТЕРНИ АМДАЖЫТПААЛЫ

Хүндүлүг Мергелдей! Каракка көзүлдүр-ле чонну мелчип чоруур ийи-чаңгыс төлеп чок, алыксак-чиксек, маңгыс-талчактар бистиң аравыста ам-даа бары хомудаачыг-дыр. Кижи эптежир арга чок болган таварылганы хөй кижи көрдүвүс. Ол көрген чүүлдүвүстү маңаа бижикседим.

Бо чылдың октябрь 14-те Кызылдан Барыын-Хемчик чедер автобус ол шагында үнмейн, 30 минута озалдап-даа үнген болза, Кызылдың автовокзалындан үнүп чоруптувус. Бо удаада хос сандайлар он ажыг болду.

Удатпаанда Элегес-Аксынга хап келдивис. Мээң-биле кожа орган уруг дүжүп калды. Ол хосталы берген олутка чеден хар ажып чоруур назылыг кырган олуруп чыда, тудуш беш рубльди чолаачыже суна каапты. Чолаачы ол акшаны карманынче хылырт кылдыр суга каапкаш, пассажирге билет-даа бербейн, арткан акшазын эгидтлейн-даа оруун уламчылап чорупту.

Ийи-Тал дужунга келиривиске, дөрт кижи дозуп тур. Оларның ийизи Чадаана, ийизи Барыын-Хемчик чедер улус болду. Кижи бүрүзү 3-3 рубль бээрин чолаачы сагындырды. Каттышкаш 12 рубль шак ынчаар-ла «кара кассаже» кире бергенин санап олур мен. Ак-Туругга «дүжүт» арбын-на болду. Моон 13 кижи олурупту. Улуг-Хемниң «Найырал» совхозтуң Шаңчы салбырының таңныылы Кызыл-оол Моңгуш баштаан 7 кижи Барыын-Хемчик чедер улус болду. Оларның кижи бүрүзүнден 3 рубль чыып кээрге, 21 рубль база-ла «кара кассаже» караш диди.

Орукка дозуп олурган 18 пассажирлерниң чаңгызы-даа билет албаан. Херек кырында оларның кижи бүрүзү акшазын төлеп каан болдур ийин, Мергелдей. Ак-Туругдан олурупкан Барыын-Хемчик чедер бир аныяк пассажир оол чолаачыдан билет айтырарга:

— Автобустан дүжүп каап болур сен—деп, чолаачы херектей аарак сеглеп каарга, чоруурун кыскан күжүр оол кулактарын кыскаш, орган сандайынга торлаа дег, хоруй берди.

— Харым 73. Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» совхозунда пензичилеп ажылдап турар мен. Мени Седен-Доржу Моңгуш дээр. Элегес-Аксынга уруум кудазы болур дээрге, аңаа чораан кижи мен. Ам чанып бар чыдарым ол. Бо-ла автобуска ийи хонук бурунгаар база-ла олуруп келдим. Ынчан база-ла менден 5 рубль алгаш, билет бербээн чүве. Бөгүн база эндерик кижилерниң акшазын аңаа «хавырып» алгаш бардылар. Контрольду күштелдирбес болза, чазый-чилби чолаачылар байыыр, күрүне планы үстү бербес чүве бе, оолдарым? —деп, ол кырган хомудап чугаалап-даа чорду.

Кызыл — Чадаана аразында чаңгыс рейске безин чолаачының карманынче 56 рубль кире берген. Ол күш-ажылчы эвес орулга. Шак мындыг алыксак-чиксек чолаачылар кымнарыл ол? Автобустуң марказы «Икарус». Күрүне дугаары 28—58. Чолаачылары Шумков, Корытигин.

Күш-ажылчы эвес орулга сүрүп, пассажирлер мелчип, күрүне оорлап турар чолаачыларны ынчалдыр амдажыдып болур бе, Мергелдей?

А. ОНДАР.

ОЗАЛДЫГ ОСТАНОВКА

Кызыл хоорайның № 4 ХПТУ-нуң чанында остановка бар. Эпти-ле аңаа тургулаар кижи мен. Ол остановканың таарымча чогу-даа медээжок. Ол-бо чүктен келген машиналарның доозун-довураа чайгы үеде кижи тынар арга чок апаар. Ол-даа канчаар, оон дора чүве бар — автобус маңаан чаш уруглар остановканың чук-чүгү-биле эртер оруктар машиналар дугуюнуң адаанче кире бергидээзи кончуг.

Бо чаа остановка бе? Чок. Мурнунда-ла турган. Ынчан ук училищениң сургуулдары, оруктуң он талазында кезек ыяш бажыңнарның чурттакчылары оон олуруп турар үеде, ол остановкага «демей» турган. Сандайны-даа салып каан, оон ол-бо чүгүнден машина-балгат-даа келбес чүве. Ам ында бажыңнар көвүдеп, чурттакчылар немешкен, а остановка баксыраан. Сандайларны безин ап каапкан. Чамдыкта харын ону автобус доктаар чер деп билбейн-даа барып болур. Чүгле эртен, кежээ чыылган хөй улусту көргеш, билип каар.

Ам кыш дүшкен болгай, эргим Мергелдей. Соок дынзырга, кандыг ийик, туман-хыраа туруптар ышкажыгай. Ынчан мырыңай чүү-даа көзүлбестей бээр. Ындыг үеде суг ол остановканы долгандыр изеттинген оруктар-биле машиналар үзүктелир эвес. Чүү-даа болгай. Бо остановканың чурумчуттунганы турарын дыка-ла күзээр-дир бис.

А. БАЛЧИЙ-ООЛ.

ТВ

НОЯБРЬ 8-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00—Медээлер. 8.20—«Совет ыр концерти». 8.50 — Мульт-фильмнер: «Бажыңчыгаш», «Никита Кожемяка». 9.35 — «Делегей улустарының чогаадыкчы ажылы». 10.05 — Үлетпүр болгаш кодээ ажыл-агыйы талазы-биле 1986 чылдың ССРЭ-нин Күрүне шаңналының лауреаттары. 11.05 — «Бисти чалыы назын баштап чораан». 2, 3 сериялары. Уран-чечен фильм. 13.15 — «Хүн клоуну». ССРЭ-нин улустуң артизи О. Поповтуң киржилгези-биле цирк допчулалы. 13.50 — «Валенсияның дуругуяк кадайы». Фильм-балеттиң баштайгы көргүзүү. 14.40 — «В. И. Ленин. Амыдыралының арыннары». «1917 чыл эгелээн». Хөй сериялыг телефильмниң баштайгы көргүзүү. 2-ги фильм — «Октябрьга уткуй». 15.50 — «Кайгамчык чараш карактар». Док. телефильм. 16.00 — «Дириг амытаннар дугайында». 17.00 — ССРЭ-нин хоккейге чемпионады. «Спартак» — «Динамо», (Москва). 19.30 —ТТ-ның экранында бир дугаар. «Хоойлу ёзугаар өгленишкин». Уран-чечен фильм. 21.00 — «Үе». 21.35—23.30 .— Суббота кежээзинде ужуражылга. Төңгенде — Медээлер.

ИИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги гимнастика. 8.20 — «Чырыктың формулазы». Уран-чечен фильм. 9.45—Ритмиг гимнастика. 10.30 — «Эртенги почта». Музыкалыг дамчыдылга. 11.05 — Бүгүдеге стадион. 11.35 — «Даля». Фильм-операның баштайгы көргүзүү. 13.15 — «Кинопанорама». 14.55 — Пианист Михаил Плетнев-биле ужуражылга. 15.55 — «Өңнүг будуктар оорлакчылары». Мульт-фильм. 16.15 — Уругларга фильм. «Экии, Москва!». 17.50 — Күрүнениң Төп концерт залынга ССРЭ-нин улустуң артизи М. Магомаевтиң концерти. 20.00 — «Тамчыктыг удуңар, чаштар!». «Онга чедир санап билир анай». Мульт-фильм. 20.20 — Спорт дугайында док. фильмнер: «Стадионга кым келирил?», «Хат-биле оюн», «Кадык бол, бичии чаш». 21.00 — «Үе». 21.35—22.50 — «Ужуралдарлыг фильмнер». «Чааскаан болгаш боо-моңгузу чок». Уран-чечен фильм.

(Солуннуң дараазында номери ноябрь 11-де үнер).

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

Агаар

Республикага булуттуг, чамдык черлерге биче хар чаар. Барыын чүк угланыышкынныг хаттың дүргени 5—10, хүндүс күштели бээрге 13—18 метр чедер. Агаарның температуразы дүне 18—23, хүндүс 9—14 градус соор.

Кызылга шокар булуттаар, биче хар чаар. Хүндүс хаттың дүргени 13—18 метр чедир улгадыр. Агаарның температуразы 8—10 градус соор.

КИНО

НОЯБРЬ 8-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Девочка из города» 11.20, **«По главной улице с оркестром»** 9.30, 13.10, 15.00, 16.50 **«В стреляющей глуши»** 18.40, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Оранжевый дождик» 9.20, **«Армия Трясогузки снова в бою»** 10.40, 12.20, **«Танцы на крыше»** 14.00, 15.30, **«Судьба резидента»** (1, 2 сериязы) 17.20, 20.10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Сказка об отважном кузнеце» 12.00, **«Проводы невесты»** 14.00, 15.50, 17.40, 19.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Сын полка» 10.00, **«По зову сердца»** 11.30, 16.50, **«Слуги дьявола»** (1-ги сериязы) 13.10, 18.30, **«Слуги дьявола на чертовой мельнице»** (2-ги сериязы) 15.00, 20.20 шактарда.

НОЯБРЬ 9-та

«НАЙЫРАЛ»: «Девочка из города» 11.20, **«По главной улице с оркестром»** 13.10, 15.00, 16.50, 18.40 **«В стреляющей глуши»** 9.00, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Оранжевый дождик» 9.20, 12.20, **«Армия Трясогузки снова в бою»** 10.40, 14.00, **«Танцы на крыше»** 15.30, **«Судьба резидента»** (1, 2 сериязы) 17.20, 20.10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Мультсборник № 5» 12.00, **«Земля Санникова»** 14.00, 15.50, 17.40, 19.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Старик Хоттабыч» 10.00, **«Слуги дьявола»** (1-ги сериязы) 12.00, 15.40, **«Слуги дьявола на чертовой мельнице»** (2-ги сериязы) 13.50, 17.30, **«От зарплаты до зарплаты»** 19.20 шактарда.

«ЕНИСЕЙ» к/б: **«Киносборник 137»** 14.00, **«Внимание: Всем постам»** 15.10, 17.00 шактарда.

ШЫН Редакцияның адрези:
667000, Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 3. Телефоннары: редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-23-54, харысалгалыг секретарының 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийжи амыдырал болгаш үлетпүр килдистериниң 2-31-75, пропаганда болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация килдизиниң 2-20-60, культура килдизиниң 2-23-54; кодээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47 корректорларының 2-27-41 бухгалтерияның 2-12-45 солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.
Солун неделяда 6 катап үнер.
Чагыг № 3395.
Тыва АССР-ниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының херектериниң талазы-биле күрүне комитединиң типографиязы, Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1. ТС—01198.